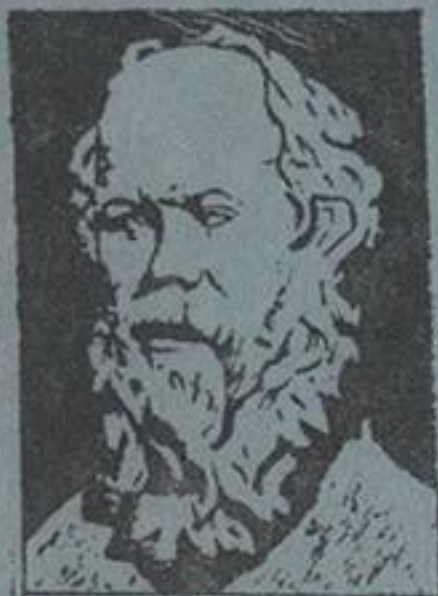

فلسفه فیه زمانی ساکار

Aram Kerkuky

ترجمه به فارسی
ساز بسیاری

www.igra.ahlamontada.com

« ناسین »

وه رگیزانی ؛

وه حوسینی خه لیته

۳۰ دیسامبری ۱۹۹۱
۹ به فرانباری ۱۳۲۰
کوردستان ؛

لیتمانی - ۱۹۹۲ ز

چایی به کم

ده زنگای رۆشنیری و بلاوکردنه وهی کوردی
وه زاره تی رۆشنیری و پراکته یانندن

فلسفه به زمانی ساکار

« ناسین »

وه رگیزانی ؛

و. حوسینی خدیقی

توجه به فارسی
ساز یساری

۳۰ دیسامبری ۱۹۹۱ کوردستان ؛

۹ به فرانباری ۱۳۲۰

سلیمانی - ۱۹۹۲ ز

چاپی به کم

ده زنگای رۆشنیبری و بلا و کردنه وهی کوردی
وه زاره شی رۆشنیبری و راکه یاندن

تور و سنام
هه و لار - ۳۰ لایله ۱۹۶۷

به خۆی ده ره تانی باری را عیاری و فدرهمگتی و سرح دانه سار به سکر
فطسه فه له لایهن نووسه رای کوردنوه لم پاخدا ، به ره تانی لم چینه
یه کجار گه م و به ده گمن نووسراوه هه ره بویه به پیی هیلای خویندنه کسور
رهوتی تیروانینکم ، به شوکی سه رشانم رای لمو کوزماندا قبله سه
کریک بکمو هیچ نه بی نووسه ره خاوم هوشه کان دنه بدم ، ئاورپیک
له م به شه نه کیلدراره بیدنموه

له و پیی پندا کییی ((فطسه فه و کومل)) م نووی هه ره چمد لمو
کشییدا به پیی توانا تیکوشاومو وای فطسه فه و کیشه ی ریبازه کانو باسه جوراو
جوره فطسه فی یه کان ، به ساکاری بخره به ره ریی لیکولیسوه تا حویموم
کان بتوان کطکیان لئوه ر بگرن ، به لام دان به وه داد ستم که شم کارم لیسر
نامو بوونی فطسه فه له کوردسان دا ، بی کومل بکی زور له خویندنه ران
کطکی شه وتوی نی به ، چوسکه زور له وانه ی چاویان بو کیبسه سه دا
خشادووه ، هکالایان گمخووسه کاکیشانی ئامان که خطکینه ! زیگسا
مخته و ئامیر کول ا

له به شه م راحتی به زه و دهردهینه ره دلنه زینه ، بو دست گرتنی
خویندنه ره و راکیشانیهان به ره ماسیی لقو بو پیمکانی ((ناسین)) که به ره ی
بناخی فطسمن ، نامیلکه ی " ناسین " م ورتگیرا سه رزمای کورد ی
تیکوشاوم هیندیک په راویزی که به پیویسم زانی ، لی زیاد بکم . بی شه وه ی
بو کرین و خویندنموه ی نووسراوه کانم پروپاگنده به ربا بکم ، را سچارده م
شومه ، پیش خویندنموه ی فطسه م کومل " ، شم نامیلکه سه رردی
بخویننموه . گومانی تیدا سی په شم هه ولدی من نگشت باسه فطسمنی -
یئکان ده گرتنموه و نمیدان بو کسانه ی به ره سک ده کاکه په ره بو
تیکوشانه بدن . با به خوما بیینه و بو کانه ره بو باه سی سه کسک
وه کار بینین

گاتی شه هه اتوره به هه سورمانوه بان و باه می وا بسوو بین که یسه ی

رایبیری و زانست دۆستی و هه ستی نیشتمان په روهری و مادوویسی
نه ناسیمان به ریبه سه ر و له نووچینی شی بی کملک و کم بایمخ ، خسو -
بپار بیرین

له هه ر جینگایک په راویزی نوو سه ر کۆتایی پی دی و خفتیک (—)
کینراوه و له زبیری دا ، نوو سراوه هه به هی و مرگپیره . هاوکیشتسی
هیدیک له وشکان به شینگلیسی نوو سراوه ، شه من ، لیم زیاد کردووه .
هه ر چمد تیکوشاوم واتای هیدیک له وشکان له سوان دووکمسان دا ،
سووسم ، بلام نه باشم زانی لبردا وای شم چمد وشه خواره وش -
دس نیشان بکه م

شه ندانه هه ستی یه کان شو ئه داماهای لمش که هه ستان پبده رکه من .

بئرنه وی = بیسی

په سن = صفت

تمو = گومان له پله ی زم دا ، ئه دیشه

توزقال = زه ره - (ذره)

کلیر کردتوه کوکردنمه

و مرگپیره

کوژدسان

۳۰ دیسامبری ۱۹۹۰ زایینی

۹ ی بهرانباری ۱۳۷۰ ی هه صاوی

پیش نموهی سه بارهت به ناعین بدولین، پیوسته لَمکَل چه مکی
"رشدانموه" ناشنا بین . چونکه له م چه مکه له باسی ناعین دا زور کطک
وه رده گربن

نموه دزمانین که گشت و دیارده کانی جیهان پیکموه پیوضدیان همه .
واتا هر کامه له بوونومرکانی جیهان، له بهر چاو بگربن، ج بی گیان و
ج گیاندار، به شیوه بهک له هر بوونه و مره کاسی تر، شوین دادصی و
له بهرانبودا، لموان شوین مه لدمگری . کاسیک شیک یان دیارده مکه
شوین له هر یه کیکی تسر دادصی و کاری له هر دهکا، ناکامی نهم
کردموه، پتی دلتین رشدانموه = انعکاس" (۱) به تصمیمی تسر
رشدانموه، ناکام بان به رمعی شوین دانانی شتمکان یان دیارده کسان،
له هر یه مکره . کما بوو دمی همیشه و له هه موو جیگایهک نسه
رشدانموهی جورا و جوری شتمکان، ناکادار بین و جاومان لیان بی و
شاهیدی نه و رووداوه بین و هر واشه .

رشدانموه، تایه تمضدی گشتی مادیه " ج بی گیان و ج گیاستمدار
هر شت و دیارده مکه له پیوضدی لَمکَل شتمکان و دیارده کانی تسر دا
له خویموه رشدانموه، نیشان دهدا ناتوانین هیچ بوونومرک بی شه م.
تایه تمضدی به، بخصنه ضدیشمانموه " << Imagination >>
پیدا کردنی بوونه و مریک بی نموهی خاوضی نهم تایه تمضدی به بی، بسم
واتایه که نهم بوونومره، لَمکَل مه لبضدی دهورو به ری، هیچ پیوضدی بکی
نی یه . چونکه هر شیوه پیوضدی بهک لَمکَل دیارده کانی دهورو بهر
به شیوهی رشدانموه خودصوبتی . بو جوره که بیرکردنه و مسان
له بهر چاو گرتن و خستنه زهنی بوونه و مریک، بی نموهی لَمکَل بوونه و مره کاسی
تر، خاوم پیوضدی بی، ناکونجی، بسم جومش هیچ بوونومرک بی نموه ی
خواه ن تایه تمضدی رشدانموه بی، ناتوانی هه بی

لَمکَل گشت نمانده دا تایه تمه ندی رشدانموه، له بوونه و مره جورا و
جورمکانی دا، لَمکَل بکتر جباوازه . له مادهی بیگیان دا، رشدانموه
زور ساکارو سه رضایی م . ناکامی کردموهی هل و مرچی دمره مینی، له

اسد ر بھك بوونہ ویری بی گیان ساو خاک، بہر دوھی تر بہ چہ سد
شیوہ وک کوزانی شیوازیان کوزانی تاییہ سہ ندی فیزیکی و شیمیایی
کوزانی تیکلاوہ شیمیای یکان" و ہی سر دہردی و خو دصویسی .

بؤ نمونہ نمکەر هیزیک بکمویتہ سہر جستہ یه، شیوازی دمکوردی
یان نمکەر ناسنہ والعیك، گہرم بکہ بینوہ لہ ناوری باوین، بسلاو -
دبیتموہ و شتی لم چمشہ . بہر سنگدانموکانی مادہی بی گیان، دتکین
ر سنگدانموہ شوین عطکرکان = منفعل" . وانا مادہی بی گیان، تھیسا
شوتنموارکانی مہ لبہ ندی عطدمکری و لہ عطبزارندی موپہ دمرووی یکان،
دمرئکی نی یه

لہ مادہی زیندوودا ر سنگدانموہ " شیوازیکی کطیک کری و گولدار بہ
خوبہ دمکری . ہر بوونموویکی زیندوو، لہ ناکامی بہر صوروو بوون لمکمل
ہویہ دمرووی یکان، چصدین ر سنگدانموہی جورا و جور، لہ خو نیشان دہدا
کہ لہ سہر رینگاوی باری درتزه دانی ژیانی شو بوونہ و عہدایہ . نمکەر پار چہ
توینیک لہ سہر ہردیک دا بنین، زور ترین شتیک کہ دمکونجی بھوموسی،
پیک ہانتی ٹال و کور لہ تاییہ تصدی یه فیزیکی و شیمیای یکانی سہر دو
گوشمکدا دس، لہ ہہ مان کات دا، نمکەر شو پارچہ گوشتہ بھمینہ نیو
زاری سگینموہ، بی سی و دوو لیگردن، قوتی دہدا ر سنگدانموکانسی
بوونہ ویری زیندوو کہ بی بان دمکوتری " ر سنگدانہ وہ دمروونی یکان"، و لہ
باری خوریک خستن لمکمل مطبہ ندی ژیان و درتزدان، بہ ژیان دا

گیانلہ ہرہ گمشہ کردوویکان، خاوضی دام و دمگایمی دھاری گسری و
گولدارن کہ دژ کردموکانیان، سہ ہارمت بہ مطبہ ندی ژیان، لہ رینگای
شو دمگابموہ، بہ شہجام دمکمن . ہر ر سنگدانموک لہ دمگای دھاری
بوونمووی زیندوودا، وینیمک دھولقینی کہ بؤ خوریک خستن و سازگاری
لمکمل مطبہ ندی ژیان، کطکی لپوہ ردگیر دری . بوونہ ویری زیندوو لہ
رینگای ر سنگدانموہ جورا و جورکانموہ، موہ بہ کطک و زیان ہینرہ کان،
لہ یکترو و عہروہا لہ ہویکانی تر، جیادہکاتموو دیانناسی لہ کاتیک دالہ
جیہانی دا، لہ ساخداھوی بھکٹک بان زیان ہینرہ، واپمکی نی یه .

گوا ہوو لہو باردا کہ ر سنگدانموہ تاییہتمہ ندی گشت بوونموہ مکانہ،
ح گیانلہ بہر و ح بی گیان، ر سنگدانموہ لہ مادہی بی گیان لمکمل ر سنگدانموہ

له مادهی گیاندار ، جیوازى هه یه بهلام پښکدانموه گړی و گولدارهکاسی گیانله بمرمکان له سر بناخه پښکدانموه ساکارمکاسی مادهی بی گیان ، دینه شتوازموه پیک دئ . له پښتی گمسه کردنی ماددا ، به هر هطدانسی تیکلاوه گړی و گولدارمکان ، شتوازی پښکدانه ومش ، گړی و گولدار تر دمپ . مادهی گیانله بمر وزیندوو ، به رهیمی گمسه کردنی مادهی بی گیانه ، به م جزوه پښکدانموه « Reflex reaction » له مادهی زیندوودا ناکامی تایتمضدی پښکدانموه ، له ره وتی درلیژ خاینی گمسه کردنی مادهمسه بوونی تایبه تمضدی پښکدانموش له جیپانی بی گیان و همروها له جیپانی گیانداردا ، نیشانهی بهکیوون و بهکیضی دوو جیپان (گیاندار و بی گیان) بان به گشتی نیشانیمکی تر له ، یهکیوونی جیپانی مادی به

چلونایه تی پښکدانموه ، به عمل و مه رجی ده روونی شموه ، پښوضدی همه

دیتمان پښکدانموه ، ناکامی کردموه شتهکان و دیارده دمروهی پیکان له سر بوونومورپیکه . شم رسته بم واتاسی به که تضیا هوپه دمروهی بمکان چلونایمیتى و شتوازی پښکدانموه ، دیاری دمکن . به پیچمانه ، شو هوپدی که له چلونایمیتى و شتوازی پښکدانموه ، دموری بهکمی همیه ، عمل و مه رجی دمروونی شت بان دیاردمه . بو نمونه شمکو هیزو تموزمی وه که بیمنده پیکان ، بخمینه سر شته جوراو جورمکان ، به هاسانی دصینین ناکامی شم هیزو تموزمانه ، وانا پښکدانموکانی شتهکان لمکمل پیکتر ، جیساوازه . به وتمیکى تر شوپنموارمکانی عمل و مرجه بهکسانهکان ، له سر دوو گیان - لمر ، جیباوزن ؛ دژ کردموه (Reaction) ی دوو سمک (بهک تیرو شموی تر برسی) ، سه بارمت به خواردمضی ، پیکموه جیباوزن . دصینین کتسه هویمکی دیاریکراو ، کاتیک له سر شته جوراو جورمکان ، شوپن دادمسی . پښکدانموه جوراو جور ده خولقیی وانا بو ناسینی پښکدانموه پیوینسته هم هوپه دمروونی بمکان و هم هوپه دمروهی بمکان ، له بهر چاو بگریسن له بهر چاو گرتنی شم تایمه له (ناسین = Knowledge) دا ، گرنکی یمکی زوری هه یه

هَر وَهَك دِيْتَمَان ، رِشْگَدَانَمُوهِ تَايِيه تَمَه نَدِي كَشْتِي مَادِيه هِه رُوهِمَا دِيْتَمَان رِشْگَدَانَمُوهِ لِه جِيهَانِي مَادِيه بِي كِيَان دَا ، لِمَكَل رِشْگَدَانَمُوهِ لِه مَادِيه كِيَان دَار دَا ، جِيَاوَزِه • شِينَا مَلِي رِيكَاي جِيهَانِيكِي تَر ، دَمَكْرِيْنِه بِهَر جِيهَانِي مَرُوْف • وَتَمَان لِه پَلْمِيَك لِه كَمَشِه كَرْدَنِي مَادِدَا ، بُوُونُوْمَرِيَك لِه دَايَك دَمِي (بُوُونُوْمَرِي كِيَان لِه بِهَر) كِه بِه كَمَلَك مَرَكْرَتِن لِه رِشْگَدَانَمُوهِ - جُوْرَا وَ جُوْر ، خُوِي لِمَكَل مَطْبَعْدِي زِيَان ، رِيك دَمَخَا كَمَشِه كَرْدَنِي بَسِي رَاوَمَسْتَانِي مَادِه ، لِه پَلْمِيَكِي بِهَر زَر دَا ، بُوُونُوْمَرِيكِي تَاز هُونُوِي وَ اَتَا " مَرُوْف " ، بِه دِيَارِي دِيْنِي • نَم بُوُونُوْمَرِه بِه پِيچَمُوْنِه كِيَان لِه بِهَرَانِي تَر ، تَضِيَا لِمَكَل مَهَل وَ مَهْرَجِي مَطْبِه نَدِي زِيَان ، خُوِي رِيك نَاخَا ، بِيكُوُو بِيچَكِه لَمُوهِ مَطْبَعْدِي زِيَان لِه سَر وِيَسْتِي خُوِي دَمَكْرِي • مَرُوْف كِه خُوِي بِه رَهْمِي كَمَشِه كَرْدَنِي كِيَان لِه بِهَر مَكَانِه ، لِمَكَل نَم تَايِيه تَمَضْدِي يِعْدَا ، لَمَوَان جِيهَانِي دَمِيْتَمُوهِ رِشْگَدَانَمُوهِ نِه مَرُوْف دَا ، شِيُوَازِيكِي نُوِي وَ كَرِي وَ كُوَلْدَارِيكِي تَرِيكَبِه خُوُوهِ دَمَكْرِي (يَان دَمِيْتَمِه خَاوَمِي شِيُوَازِيكِي وَ هِمَا) رِشْگَدَانَمُوهِ جِيهَانِي دَمْرُوهِ ، لِه سَر زَمِينِي مَرُوْف ، سَر شَكِي شِيْتَمِه لَاي زَانِيَارِي -

Awareness "ي و ناسينموه • نادميزاد ، لِه تِيكُوَشَانِه كَرْدَمُوْمِي - يِمَكَانِي خُوِي دَا ، سَر وِشْت وَ كُوَمَل بِه زَانِيَارِي وَ بِه شِرَادَمُوهِ ، دَمَكْرِي وَ اَتَا نَامَانَجِيكِي دِيَار يِكْرَاو ، مَطْبَعْمَرِيُوِي وَ بُوُو كَمِيَشْتِن بِه وَ نَامَانَجِيه چَمْدِيْن تِيكُوَشَان ، لِه خُوِي نِيَشَان دَمَدَا كِه بِه وَ اَنِه دَمِيْن " تِيكُوَشَانِي سِي زَانِيَارِيَانِه " • سَه رَهْمَلْدَانِي مَرُوْف تَضِيَا پَاش سَه رَهْمَلْدَانِي نَمُو كِيَان لِه -

بِهَرَانِه كُوْنَجَاو بُوُو كِه خَاوَمِن دَام وَ دَمَكْرَاي بِه رَزِي دَمَارِي بِي سُوُون وَ كَمَشَمَان كَرْد • لِه رَمُوْتِي كَمَشِه كَرْدَنِي نَمُو كِيَان لِه بِهَرَانِدَا ، تَايِيه تَمَضْدِي رِشْگَدَانَمُوْمَش ، كَمَشِي كَرْدُو كَرِي وَ كُوَلْدَار تَر بُوُو • تَا نَمُو جِيكَايِه كِه لِه مَرُوْف دَا ، لِه شِيُوَازِي رِشْگَدَانَمُوهِ زَانِيَارِيَانِدَا ، خُوِي نِيَشَان دَا • رِشْگَدَا نَمُوهِ زَانِيَارِيَانِه ، نَاكَامِي بِه رَمُوْرُو بُوُونِي جِيهَانِي دَمْرُوْمِي لِمَكَل زَمِينِي شِينَان ، لِه رَمُوْتِي كَارُو تِيكُوَشَانِي بِه كَرْدَمُوهِ دَايِه • كَمُوَا بُوُو دَمِيْنِيْن كِه بُوُونِي زَانِيَارِي لِه مَرُوْف دَا ، لِه لَايَمَك نَمُو لِه بُوُونِه مَهْر مَكَانِي تَر ، جِيهَانِي دَمَكْتَمُوهِ ، بِلَام لِه لَايَكِي تَر مَرُوْف بِه جِيهَانَمُوهِ دَمِه حَتِيْتَمُوهِ • (چُونَكَسِه

زانباری به رهیمی گه شه کردنی ماده و جیهانه) . ئیتتا دمتوانین پچینه
ناخی باه بنمرمتی بکمان واتا "ناسین" وه . بهلام پیش روچون لسه
باسکدا ، با ئم وتاره به کورتی را بگه به نین

۱- رښگدانوه تاپه تمه ندی گشتی مادیه (ح بی گیان و ح گیان-دار)

۲- رښگدانوه ښاکامی کردهوی شتکان و دیاردهکان ، له هر ریمکتره .

۳- چلونایمی رښگدانوه له پلهی بیکدا ، به هفل و مه رچی دموونسی
دیاردوه ، پیوه ندی مه به .

۴ رښگدانوه له مادهی زیندوودا ، بو خو ریکختن له گهل مطبه ندی ژبان ،
به بوونوه ، بامرمتی ددا ، له هه نان کات دا ، له مادهی بی گیان دا ،

رښگدانوه ، زور ساکار و اتا بی دژ کردهوی شوین هملگر "Ashamed" e

۵- له مروف دا ، رښگدانوهی جیهانی دمهوه له هر زمین ، له رهوتی تیکوشانه
کردهوی بیکان و گوزانی جیهان دا ، سه رهشکیشته لای زانباری و ناسنوه .

۶- هر چند چلونایمی رښگدانوه ، له مادهی بی گیان له گیانله بران دا و

له مروف دا ، جیاولوه ، له گهل شهوا ، رښگدانه وه گری و گولدارکان ، له
سه بناخه رښگدانوه ساکارکان ، داده ندی .

ناسین چی به ؟ (۱)

ناسین بریتی به له رښگدانوهی جیهانی دمهوهی زمین (عین) و یا سا -
کانی ، له زمینی مروف دا ، به شیوهی کارگر و تیکوشه رانه و به شیزادهوه .

(۱) له مروتادا ناسین به رومایی و زانستی ، دایمش دیکری . ناسین بسه

دوو پندا ، تیپه رهوی : بیکم - ناسین به هوی . همتکانوه (ناسینی

هه جتی) . دووم - ناسینی زیر بیژی (منطقی) . پلهی بیکمی زانستی

سه رهشکیشته لای پلهی دووموه . هیندیگ جار ناسین له هطس و کموتسی

زیاندا ، له پلهی بیکم تیپه ر نابی ! هه ره ناسینیگ دوو بوخمی عاتیفی و شیدرالی

همیه . شیدراک رښگدانوهی راستی به کانی دمهوهی زمیه و عاتیفه به هوی دژ .

کردهوی مروف له برانه ره شیدراکوه ، دهخولقی . ناسینی و ناسینی هونره -

یشمان همیه و همدووکیان سه ره فمکنشه لای ناسینی فلسفه پیوه . زانست

یانی ناسینی وردی نزمه چورا و چور مکانی همستی و هونره متانه و هر گتیر ، فلسفه

ورمن یا ئم ناسین و ناساندنه ، شی بکینموه

به پیتی ئم ناساندنه ، یکم - ناسین رنکدانموه جیهانه له سه ر زمینی
مرۆف . دووم - زمین تیکۆشه را نه و به شیرادموه رنکدانموه جیهان
وم دمکری . ئمگه ناساندنی رنکدانموه بیر بیینموه ، واتای یکم رسته
ئموه که ناسین ئاکامی بهه و پروو بوونی زمینی مرۆف لکمهل جیهانی
دمومیان ناسین ئاکامی کار کردنی جیهانی. دهمومه ، له سه ر زمینی مرۆف .
دووم - ناسین رنکدانموه جیهان له سه ر زمینی مرۆف ، به جۆریکی تیکۆشه را
نمو شیرادی به . واتا جیهان به شیوهی ساکار و شوین ههنگه له زمین دا ، رنکده
ناداتموه ، بهنگو و مرۆف له تیکۆشانی به کردموه شیرادی خوی داو لسه
کاهه دا خهریکه ئال و گۆزه به سه ر جیهان دا دینی ، به ناسینی جیهان دهگا .
وه بیر بیینموه که جیا کردنموه زمین ، زمینی مرۆف له جیهانی دهموهی
زمین (زمین و عیمن) ، بم واتا یعنی به که ئم دووانه له راستی دا و به تمواوی له
یکه جیان وهک وتمان زمینی مرۆف خۆی ئاکامی گمه کردنی مادهیه لسه
راستی دا ، بریتی به له مادهیکی زۆر ریک و پیکه کراو و خاوم نهم .
سه ر چاوهی ناسین ، جیهانی ده وروبه ری مرۆفه :

جیهانی دهموه له سه ر مرۆف کار دهگا و لهودا ههست کردنمکان ، گومان
کردنمکان و ههستدین واتای شیوا لکمهل خۆی دا ، دهخولقینی . واتا نه وهی له -
زمین دا ، تیپه ر دهی بان دهقومی ، لکمهل جیهانی دهمودا ، پیوندی یهکی
هه به . مرۆف ، لهرموارمکان ، مه زرا و کێلگه کان و کێوهکان ، دهبینی ، به
گهراو تیشکی ناو ، ههست دهگا ، گۆزانی بالندهکان دهیی و بۆنی گولمکان
هه لدمزی . ئمگه نه م شتانه که وان له دهموهی زمینی مرۆف دا ، له سه سه ر
" ئه دامکانی لهی " کاریان نهکرد بایه ، مرۆف ههچ کات نهدهستوانی ههچ
شبه گومان و نهدهسته یهکی سه بارهت بهوان ، هه بی . نه وهی گرتگی هه به
ئموه به که مرۆف تهیا به شیوهی ساکار لهم شتانه شوین ههنگه گری ، بهنگو و
تیکۆشه رانه و به کردموه له سه ر ئمو شتانه شوین دادستی . سه بارهت بیهه
بایهته ، به دریزه له خوارموه یاس دهکه بین .

فعله فعلی زانستی به نیشان دانی " تیئوری ناسین " سه ر چاوهی راسته -
قیهه ناسینی مرۆف ، دیاری دهگا له سه ر بناخه ی ئم تیئوری بهه ،

تضیا سه رچاوه و بناخه ناسین، بریتی به له جیهانی عمیی و دمرهوی
زمین و شتکان و دیارد مکانی ده روونی جیهان .

شیده ثالیستکان (۱) راحتی عه ینی وهك سه رچاوهی ناسین
به ضدناکمن . له فطسه فهی شیده ثالیستی دا ، سه رچاوهی ناسین میان
تیتگمیشن و هه ست پیگردن مکانی شه ندامکانی کوسل، له به کتر جیاوازه
یان شتیکی خاومن نهیینی وهك " شیدهی به ربلا و = مطلق " یان " روجسی
جیهانی به " ، رووتر نموه لایمکرانی شیده یان " *Idia* " له باری بدکم
دا دطین : ناسینی نینانمکان هه ر شو شته به که عمر کمه به تمیایی ،
بیری لئ دمهکاتموه یان هه تی بی دیکا . له باری دووه م دا ، روجیکی نماسراو
وهك سه رچاوهی ناسین، ده ناسین . واتا له هه ر باردا ، جیهانی مادی
راسته قینه ، و ملا دتین (۲) پروپوج به رستی (که لنگل شیده ثالیسم دا، بیه -
ندی زوره) ، ثم پر سیاره لیکراوه بهم جوره وهلام ده داتوه

(۱) شیده ثالیست که میکه به یوونی شتیکی نا مادی و جیا له مادیکسه
خولقبیری ماده سینه ، پروا هیه . هیدیک لسان (وهك برکلی) ته نانه ت له
یوونی شه م جیهانه مادیه ش ، نکولی دمکن .
ثم ریپازه دوو بمته : زمینی و عه یی . زمینی به وینه زمینی به کان د ندا
و عه یی جیهانی دمرهوی زمین ، به وینه دمرانی و جیهانی " وینه کان پسان
موسول " به راسته قینه دمرانی شیده ثالیزمی زمینی ، بیی وابه رفنگدانمرهوی
جیهانی دمرهوی له زمین دا ، ناسینه و وینه زمینی بکه به رهنه ، نك جیهانی
دمرهوی . عینی دطی : نه وینه زمینی و نه جیهانی ده ربه ، بطکو و وینه -
کانی جیهانی تر ، راسته قینه ن . - وه ر کتیر -

(۲) هه ر له به ر شوه خزمتم به راحتی کرد بی : کیشه که له شی کردنسموه ی
ناسین دا ، خوئی ده نوینی ، ده نا شیده ثالیستیش وهك ماتر یالیست له کتت
به ره مکنانی جیهانی مادی ، کطک وه ر ده گری . وهلای نانی هیح بطکو و نه و
به ری سوودی لئ دما . لم بواره تیپه رین ، خاومن شه م بیرو بو چوونه که بسه
پروای ماتریالیستکان ، خاومن ثایینه کانیش دمرگرتته وه ، له مه بداسی تیرواسین
لیکولبیموهی زانستی و خولقاندنی شامرازی نویی ژبیان دا ، چالاکن و له خوتیپه -

له بناخدا مرۆڤ ناخوای ئیڤوه رۆڤکی دیارد مکان و سروشی د مروونسی
 ژبایی کۆمه لایستی، بناحی، شعوان دهلین مرۆڤ صمباً دموانی څاگانه کانسې
 خو لښاندنی څاسانی، " شی بکاتموه، تازه څم کارمش تفضیا به رښگا دانسی"
 " رۆڤی گڼسی، " دموانی څنجام بدا، (صهت څوموه مرۆڤ تصمبیا
 هملو سابعی خو لښاندروای رۆڤی گڼسی، شی دمکاتموه کارپښکی تری له لاهت سایه!
 فیلسوفه مادی بهکان که له پېښه ره همدانی غطسه نهی زانستی دا، ژبا نیان
 ښه ر کردیو، بناخه کانی ښده څالیسبان وه له رزین خت، څم فیلسوفانه
 ناسنیا ن وه کړم گدانه وهی شهکان و دیارده کاسی جبهایی دموه، له سه ر
 زمین و ده رووسی مرۆڤ، دصا ساند و بمو ښوه له څابین گمشتیوون، بسلام
 ښوهی پیر و بو چووسی څم فیلسوفانه، به گڼسی دروست نموو څسماون
 پتیا، واپوو څم رښگدانه تفضیا شوین هطگر و بی کردموه، څسه و
 وی چوون و شوبهاندوهی که " دنیر دیرو" فیلسوفی ماتریالیستی چه رخی ۱۸
 له فراسه، کردوویمی، وانی " رښگدانه وهی شوین هطگر و بی کردموه
 روون دمکاتموه، څو میښکی شوبهاندوه به میو بيم واتا ښتهکان چسون
 له سر میو، شوین دا دښت به و جوړمش له هر مښک، شوین دا دښتین،
 دروست نموونی څم شوبهاندنه، به فاسی و ساکاری دیاره، ښه و بوخم بان
 سسری، ښیکوشان له ناسین، جیاده کانهوه، څم فیلسوفانه ښیکوشان و
 ژبایی ښناسمکانپان که له گڼل ناسین پیکموه کړی دراون، له بهر چاونه گرت،
 کورت بیینی شعوان له ودا بوو که له دهوری کردموه و ښیکوشان له ناسین دا، تښه
 گمشتیوون.

(هه بارت به کار و کردموه، پاشان دمووین) بناخه داعرانی فطسه هی
 زانستی، توانبان به هر څم چوار چپوه بهر سه ک و کورت بیاندا، زال -
 بن و تښوری بملکی زانستی ناسین، به وجود بسین،
 جباوازی بهر منی تښوری زانستی ناسین له گڼل پیر و بو چوونه کانسې

- لښورتانندن له و حباته اندا، سه ر پیلجی ناکمن، شعری زانستی و کیښه ی ناسا -
 ندنی پلمکانی ناسین که میدانه کی فطسه به، دوور له مطندی ژبانیسی
 څاسایی، درنښه هی هجه و هموو هطس و کموتیکي څمانیش لم مطنسه ددا،
 نوقسه، له رایله ی پیوندی به دوو لایسه مادی و کۆسه لایمی بهکان دا.

سوه رښکیر -

پیشوودا، شومیه که تیئوری پروسه بیان ئال و گۆزی رېتک و پېنگی ناسینی له سر بناخه ی کردموو تینکوشان دان (۱) مرۆف له رموی کردموه و تینکوشان دا، له ئال و گۆزه رېتک و پېنگهکانی تینکوشانی به رههه فلانن دایه که شتکان و دیاردمکانی ههستی، دصائی، وهرن یا مهبهسه که رووتر یکمیهوه؛ تاقه که سیک به تضيایی ناتوانی شویمواریکی تینکوشه راه و بسه کردموه و بهر ههوا، له سر جیهان دا بنی. به لام هاریکاری له مکمل کماسی تر واتا کۆممل دا، و له خریک بوون به بهرهه م هیناسی کۆمملایه تی سسوه نه توانی نه و شوینه بهر چاوه دا بنی. کهوا بوو وه که له پینش دا دینمان ناسین (رهنگدانمویه به کردمویه جهانی درمویه)، به هوی کساری کۆمملمویه، وه دست دهموئنه به هوی "کاری" تاقه کس و کهسانی جیسا له به کترهوه

تضامت زانایک که له گۆشهی ئهزمونگمیهک دا به تضي، راستی بهک ئهذۆزیتمویه، کردمویمکی کۆمهلایمی به ئهضجام نهگمی. چونکه شوله ئهزموون و بیرو بو چوونی ههزاران سالی مرآت، کطک و مردمگرتی. یهکمین لایمی تیئوری ناسین، شومیه که پینی وایه ناسین سروشی کۆمملایم تی عهه. له روانگهی قهسعهی زانستی ناسیموه، جه رهبان بان ئال و گۆز، رېتک و پېنگهکانی بیرو بۆ چوون، سه بارت به شت دصائیندری. شم پروسه - یان ئال و گۆزه رېتک و پینگانه، له راستی دا بریین له جم و جۆل له ناسینی نا تمواو ساکار ووردنکراوه، به رهه ناسینی تمواو ورد به تهیمکی تر، جم و جۆل له نزانینه وه، به رهه زاسین. ناسینی مرۆف به گۆزینمویه تیئوری به تازمهکان له مکمل تیئوری به گۆنمکان، بهره و پلش دهچی و ههمیشه چمیدیسن لایمی نویی راستی، شخانه بهر چاو له بهر شوه کردموهوان (پراتیک) ازیر خانی ناسیه، وهرن یا بسااسین بزاین که له جه رهبانی ناسین دا، ج ده ورتیکی له سر شانه.

(۱) پروسه Proceeding بریسی به له چمدا ئال و گۆزی رېتک و پینک که لسه شت یان دیاردیهک دا، خۆ دئوینی. ههه دیاردسان شتیک بۆ شموه لسه باریکمه به باریکی شمردا، یکموی و بگۆزدری، پروسه که تینه پههکا. ره شو ئال و گۆزی رېتک و پینک و پروسه، بهک واتا یان ههه.

له سه رتا دا بزانسین، مبهست له کردموه چی به؟ کردموه بریتی به له تیگوشانی زۆرو ماندووپی نصای خنک له ئال و گۆر پیک هینان لسه سروشت و کۆمهل دا. ئیته به و تیگوشانه دهلین: کردموه که به هوی شووه، شیک له سروشت یان کۆمهل دا، ئال و گۆری به سه ردا بی به م جسنوره بپرکردموه یان تیگوشانی زهینی، به پراسیک بان کردموه، نازانین، چونکه تصیا به بپرکردموه ناتوانین له جیهایی عمسی و دهموهی زمین دا، به سه ر شتک دا، ئال و گۆر ببنین یان بیکۆرین. هه ر چمد بپرکردموه بو کارکردن پتوبیست و گرنکه، بهلام خۆی له خۆی دا، کردموه نی به.

گرنگترین به شی کردموه، کاربان به رههم هینانی مادی به. به رههم هینانی مادی به واتای دروست کردنی شو شتانه به که مروف بو تیپه کردنی ژبان، به وانه نیازی هه به. به رههم هینان له به ره شوه گرنگترین به شی کردموه و ژیر خانی پراتیکه، چونکه بی به رههم هینان له بنا خدا، مروف ناتوانسین به ژبانی خۆی درتزه بدا و بی زیندوو بوون، تیگوشانه کانی تر، به نهجام ناکن. کردموه یان پراتیک له هه مان کات دا، تیگوشانه سیای یهکسان، خه باتی چینه به تی، راپه رینه کۆمه لایه تی یهکان و نهزمونه زانستی یهکان دمکریتموه.

کردموه یان پراتیک خاوسی تایبه ته ندی کۆمه لایتی به. واتا پراتیک تیگوشانی چمد تاقه کمس جیا له یهکترونی به بملکوو بریتی به له تیگۆ - خانی گشت نه و کمانه که کار دهمن. واتا شوانه ی پیداو یستی یهکانی مروف به رههم دهلین. کردموه یان پراتیک خالی دهم پی کردن و ژیر خانی ناسینه. به گشتی ده بی له به رههم هینانی مادی دا، به دوا ی سه رچاوه ی ناسین دا 6 سگه رین. مروف له یهکم پرۆژمکانی ژبانی دا، ناچار بوو، بو وه دهمست هینانی نامرازی ژبان، کار بکا له جهه ریانی کاردا، مروف له به رانه ره هیزمکانی سروشتوه، راومتا و (کهوتنه ملعلانی) و به ره به ره بو ناسینی هیزمکانی سروشت، ههنگاوی ههنگرت. هه ره نه دازه به رههم هینان زۆر تر به ره پتوبیست ده جوو و گه شهی دمکرد، ناسینیکی تازه تر پتوبیست ده جوو. ته نامت له دهمره سه رتا یی یهکان دا، مروف نیازی به وه بوو که پیاوانسه ی

زه وی یان نامراز مکانی کار و شنه به ر مهم هانوومکان، بزمری له ناکام دا،
 بناحه سه رمایی بمکای مضماییک (ریاضیات)، بمبدا بوو سروٹ خاموه
 کانی خولقاند، پردوجاده وړالهی ناودتری و بنکمو نیایی تری، داسه زرا د
 نه م کارانه پپوستان به زانستی میکانیک، حد بوو کمو بوو توانایی-
 یمکانی ناسینی مروٹ (وانا نه وه بتوانی سروٹ و کوملې هر چه ند
 زور نو و باختر بناسی)، له ژیر شولنماری نیازه کردموهی بمکاندا، به ره
 به ره، که شه یان کرد و زانستکان له دایک بوون . کردموه له به ر مهم عینایی
 زانسته کومهلایمی یمکانیش دا، نه م ده وره له هر شان بوو . با ساکانسی
 جم و جوتی کومهل و نال و کوره کومهلایمی یکان، به نوی نیازی سروٹ
 به نال و کور پیک هینان له کومل دا یان به کورانی کومل و دروست کردنی
 کوملنکی باشتر، دوزرانه وه

نیستا ده وری کردموه له لایمیکی تره وه، نه خینه به ر لیکولینه وه .
 دیتمان که نیازه به کردموکانی مروٹ له زیاندا، نه بنه عوی پتویست بوونی
 چند ناسینی تازه له سروٹ و کومل دا نیستا دمیین که وه دمست
 عینایی نه م ناسینه له ریگای کردموه یان پراتیکوه، به نجام دمکا
 وتمان ناسین بریتی به له رمگدانموهی بنکوشمانه و نیرادی جیهانسی
 ده رموه له هر زمینی مروٹ . وانا مروٹ له رهوت یان پروههی نال و کور
 پیک هینان له سروٹ و کومل دا، جیهان " دصای . نمکه ر ناساندنی
 کردموه یان پراتیکمان له بیر نه چوو بیتنوه، ده بیسین نال و کور تیکوشمانه
 جیهان، به واتای کردموه یان پراتیکه . مروٹ له رهوتی کار و کردموه دا
 دتوانی جیهان بناسی . بو نمرونه بو ناسینی چلو بامی ژبانی گیابک، ،
 پتویسته چه ندین نژموون، له هر ی نجام بدمین . وانا له چه ره یایی
 ژبانی گیادا، ده بی چه ند نال و کور پیک بنسین، ا بیاسین نه مش
 وانا پراتیک و کردموه . بی کومان بیر و بو چوسی ژبر بیژی (مغلی) لسه
 ناسین دا، کرنکی یکی زوری مه به وانا نمکه ر تضیا شتیک بکورسن و
 نه توانین له دیتنکمانان، ناکامی دروست وه ریگین، ناتوانین بسه
 ناسینکی دروست له نیتوموکی شنه کان و دیارده کان بکمین . (ه باره ت
 به بر لرهوتی اریتری پاشان باس ده کن) .

سهمه بچام له شاکامی کرده وی کساندا ، ناماز و چه در روزگار دهولفتن
 که دهرسانی ناسینی باختر وورد تر ، به مرؤف دهمن . شوه پمصد دهکمن
 که تلسکوپیک (گموره ، بین) دصیل له په وتی کرده ودا بخولفتی . شم دهرگا
 شو دهرضانه دها که شتیر مکان بخمینه به ر لیکولینموه . کما بوو بهگه نه
 کردنی ناسین ، یارمه تی دها

پراتیک نامانجسی ناسیبه
 ~~~~~

پراتیک نهک هر ژیرخانی ناسینه ، بطکوپ نامانجی ناسیبه . مرؤف
 نصبا به م مه به سته ، جیهان دضائی که ده بهوی له م ناسینه له ژیان و
 کردیوهی خوی دا ، کطک وهر بگری . وانا ناسینی جیهان که له ریگای کرده -
 وه یان پراکتیکموه ، وه ده ست دئی ، خوی به مه به سته پراتیکی باختر و به
 مه به سته خوی و گوی پیک هچنان ، له ژبایی به کرده ودا ، کطکی لیسور
 ده گیردئی . بو نمونه قه لسانی گه ردیله ی شاتوم که پتر له هفتا سال
 پیش ، دوزرا بوووه ، پاش چل سال له تیگوشانه زانستی یکان دا ، کطکی
 لیسور گیرا بلام لمکمل گشت شه مانه دا ، دوزینموه ی تایبه ته دئی
 شاتوم قه لسانی گه ردیلمکی به هوی نیازه به کرده و مکانی مرؤف ، به شجاده مگا .

بهمکونسی تیئوری و پراسیک
 ~~~~~

له فطصددا ، چه ندین پرسته ودا . بهمکونسی جیهانی مهادی
 بهمکونسی کرده و بیرو را و می تر باس دهرئی . کما بوو و باشه جاریک
 مه به سته " بهمکون" پروون بکیموه کاتیک له بهمکون چه نداشت بیان
 دیارده باس دهکمن ، مه به سته شوه یه که شم شتانبان دیار دانه ، له همان
 کات دا که له یکتز جیاوازن ، پیکموه پیومه خند بیان همه یان پیکموه بمراه
 ونصموه . وانا خاوضی بهمکونن . بو نمونه دینمان بوونی زانیاری و
 تیگمشتن له مرؤف دا ، شه بخته هوی جیایی شو له بووندی مکانی تر شاتوم
 جینگایه شعه دهلین : جیهانی زمینی جیهانیکی تره . بلام شایا زه ینسی
 مرؤف ، له سروشت جیاوازه ؟ شایا شه م زانیاری به له شامانموه هاتووه ؟
 دیاره وانی به . زانیاری مرؤف خوی شاکامی گمشه کردنی سروشت و ماده یه .
 وانا شکر ماده یکه نه بایه زانیاری و تیگمشتن و اتای نه ده بوو . شکر

گیانله به ریک نه بایه ، مروئی شاگاش نه ده خولقاو و بهو جودنه ده هات . کما
بوو ده بینین مروئی لمکلا سروشت دا ، بمکیوونی همه و به شیکله سروشتو
له همان کات دا ، گمشه کردو و ترین به شی سروشتیشه

•••

تیگوشانی تیئوریکی بان بیرو را دهر برین ، تیگوشانیکه که له میسکی
مروفا دا ، به شصام دهگا ناسین وهک تیگوشانیکه که له میسکی مروفا دا ،
به شصام دهگا ، تیگوشانیکه تیئوری به • له ناسینی پراتیک بیان کرده و دا
وتمان که بیر کردنموه بان تیگوشانی تیئوریکی خوئی له خوئی دا ، ناتوانی
راستی عه یینی و دهر صوهی زامن ، بگوری • هر شم راستی به و انا و نیتو مروکی
تیئوری له کرده و بان بیرو را له پراتیک ، جیا دهکاتمه • تیئوری ناسان
بیرو را ، به تنصیا جیهان دهنه خشینئ و تیگوشانمکانی مروفا ، گلبرو پریک و
پیک دهکا بملکوو لموان ، شاکام وه رده مگری • به لام له همان کات دا ، شوینه -
واری دوو لاینه له هر کرده و ، دادنی (وانا و مک کرده و ، خولقینه ری
تیئوری به ، تیئوریش کرده و ، ریک و پیک دهکا و به ره پیشی ده با) و له گمشه
کردنی دابهداری دهکا بیرو را و تیئوری بی کرده و ، بی شامانجه • کرده و
بان پراتیکیش بی بیرو را و تیئوری ، کویره • ورن به عینانی نمونسه ،
با بهمه که روون بکمنموه • بو نمونه زانسته سروشتی یکان (فیزیک ، شیمی
زیاننا سین بان گیانله به ر ناسین و می ترا) له هر بناخهی هملس و کموت و کرده -
وهی شینانمکان ، پیدا بوون • وانا هر همدانی شم زانستانه له ره موتسی
هلممت بردن و کار کردن بان پراتیک و به ر عم عینانی کوملا ییتی دا ، به شصام
گمشتوه • (له پیش دا لم بار صوه با همان کرد) له لایمکی تر صوه ، شم زانستانه ،
خویان به ره پیش چوون و گمشه کردنیان به به ر هم عینان ، یارمضی دهنه
زانسته سروشتی یکان ، چمدین ری و شوینی نوئی بو به ر هم عینان ، دهر زانموه ،
مکینمکان ، شامرازه باشتر مکان ، دروست دمکن و (وه گه ر بان دهمخن • که و
بوو ده بینین بیرو را و کرده و ، له همان کات دا ، له بکتر جیان ، پیکمه
پیموندیجان همه و له هر بکتر شوین دادمن و شمش به و اتای میکیوونسی
شوانه • میکیوونی بیرو را و کرده و ، بیکیک له بناخه زور گرنمکانسی
فلسه فهی زانستی به •

تا شیر دیتمان که ناسین بریتی به له رِضْگْد انموه جیهانی درموه لسه ر
زمیسی مرؤف، پیوضدی ناسین له گنل کردهوه یان پراآتیکمانیش خسته بر
لیکولینموه . ئیستا کاتی شوهماتووه که بزاسین ناسین چلؤن پتیک دی و له چند
پلموه، تیپهر دمی . ئایا به تیپروانینتیک به جیهان دا، ده توانین به گشت
نهینی یمکانی بگمین و بچینه ناخی شتمکان و دیارد مکانوه ؟ تیئوری به کردهوه
ناسین پله تایبیتی یمکانی ناسین، دیاری دهکا . ناسین له سه رمتاوه ساکار و
همستی به و پاشان (به ره به ره) گری و گول پمیدا دهکا و دهپتته، زیر بیژی (منطقی).

له ناسینی همستی بوه، به ره ناسینی زیر پرا
~~~~~
ناسینی همستی :

ناسینی شتمکانی جیهانی درموه زمین، همیشه به هوئی به ره روو بوونی
شوان لگنل نه نداده همستی یمکانی لمش، دم پندمهکا . (واتا به هوئی شندامی
تایبیتی ناسینی تایبیتی، وه دمست دی) . ئیمه به هوئی شووونه روژانهکانسی
خوامنموه، بم پراستی به دهگمین . شمکر ئیمه بمانهموئی شتیکی نضاراه، -
بناسین، پچش هموو شتیک به ووردی چاوی لی دمکمین، شمکر پدیوست بوو،
به قامکمانان پیوه دمووسین و دمستی لی ددهمین یان ناممکی دهچیزین و می
تر . تیگمشنی پراستموخو له شتمکان، (پی ورد بوون و لیکولینموه توند ایکم
پلمو یکم همگای تیپهر کردنی ریگای ناسینه . مرؤف له رهوتی به ره هم
مینان و له به ره روو بوون لگنل شتمکان و دیارده سروشتی یمکان، یکمیسین
شوپنه واری شوان له ریگای شندامه همستی یمکانی بوه، وه ردگری . شندامه
همستی یمکان (چاو، گوی، لووت ۰۰۰) وک چند دنگاوان که له ریگای تیپهر
بوون لوانمره، جیهاسی درموه خوئی ده خزینتیه زمینی ئینانموه . شندامه
همستی یمکان، شو توانایی به مرؤف داوه، رشکی شروشت بناسی، میوهکانی
بچیزئی و دمکی بژنموه .

أساس یان همستی پیکردن "، شیوازی بنمستی همستی به . ئیجاسی یان
همستی پی کردن، بریتی به له رِضْگْد انموه تایبتمندی به جیا له یمکرهکانسی
شت یان دیارده . روونتر بلین : شتیک دستوانتی سه رد یان گه رم بی، رووناک

بان لجل، ژېړيان نه ر م پي . سردر کامه لسانه به کيک له تاييمصدي بکاني
 شتېکه . هر کام لم تاييمصدي بانه ، له به ر م وروو بوون له گمځ لندا امسه
 ه ستي بکمان و دصاره کاني نادصيراد دا ، همستېک دصزوتېني . به وه بيسر
 عېنانموه ي ناساندني "رښکدانموه" ، ده بېنين که " همت پي کردن " به وای
 رښکدانموه ي تاييمصدي به پوالتي بکاني شته که جبا له بکر ، له هر
 ده زگای وهرگري مړوف ، شونن دادصتن .

نورگانيسم بان کوي لندا امکاني له شي (۱) مړوف خاوسي دام و دمرگابمه
 پيک هېناني همت پي کردن ، پتوبسته . نه م دمرگابمه لم به شانه پيک دي
 يمکه م - لندا مه همتي بکمان

دووه م - تان و پويه دصاري بکمان ، له رښکاي لوانموه دندان تيپه ر دصبي | وه ک
 شطکترېسته که لهوا بريا تلوه ، ده رواو تيپه ر دصبي |

سيه م - به شه جوړا و جوړه کاني ميک که له ودا ، دنه دانه نير دراومکان
 له شيوازي همت پي کردن دا ، خو دصوتين . (وانا لوانه که له دصاره لوانموه
 تيپه ر دصن ، لوه ميک که ناوي له هر دادصني و له چلانايمي دمگا) . سـ

(۱) نورگانيسمي مړوف به وانا ي کوي گشت لندا امکاني له شه . تاييمصدي
 لندا امکاني نورگانيسم ، لنامه که پي لوه ي پيکموه پتوضد بيان هه ستي
 ناتوانن هه بن . بو نمونه لکه ر دصتي کميک له له شي جبا بکر بسوه ،
 شير (نه و دصته) ناتوانن وه ک دصتيک به ژباني خوي درنزه بدا هر
 کويه که توخمکاني پيکموه ، خاوسني پتوضدي بکي وه ما بن ، پتي دپلين
 نورگانيسم "

له مسئله ي ناسبن دا ، کپک وورگرتن لم وشه که به وانا ي کوي گشسي
 لندا امکاني له شه ، زورمو به گشي همته ناسراومکان که دپتېن پينچسپن و
 له راستي دانون و بگره زياريش ، همصوبان له نورگانيسمي له شي مړوف دا
 کو بوونصموه . وانا بصد بومد و پارچه پارچه له شي ، همت به شوتېوار ي
 هوپه دمره صبي بکمان ، دمکن .
 - وه رگيپر -

لو پيك همبانی همه ست پی کردن (احساس) ، بوونی شه م دزگا پنیوسته . بو
 نمونه کاتیلک دستیک دهمین ، له سه رضادا ، نمدای همستی تابیمتی
 واتا گوئی ، دندمدری ، شم دندانه ، به هوی چصد تان و پوی دهماری بسموه
 (واتا له ریگای نموانموه) ، به جینگای دیار بکراو له شیک دنگاو لموای دا ،
 همستی بیستن ، پیک دتی . بم جوره کاریگه ری پروانگی له سه رچاو ، لسه
 شیواری دبتن دا خوی دضوبتی و هی تر

گرنکی همست پی کردن (Feeling) ، له وهاده که ماده پیوستمکان بو
 دادگه ری سه بارمت به شتمکان ، شه فانه زیر دمه لاتماموه . دهمین پاشماوه
 پروسمان جه ره بانی ناسین ، به گشتی له سه ر ساخه شیواریانیه ، لسه
 شکان دادمدری که همه ست کردنه کان بلی نیمه ، کوی دهمضموه .

هر وهله له باسی رشکدانموه و تمان ، چلونا به تی رشکدانه وهی شتیک
 (بترجکه له هوی ده رموهی) ، به همل و مه رچی ده روزی شه و شتموه ، پیو بندی
 شه به . شم بایمه سه باره ت به همه ست پیکردنیسش دروسته . هر سه ست
 پیکردنیک ، خوی رشکدانمیه که ، کموا بوو شیوازو چلونا بیتی همه ست پی کردن
 له لابه بمرموه ، پپوه ندی همه به که هوی ده رموهی چی بمو چلون رفنار دهکا و
 کردموهی چلونه و له لایمکی تر به همل و مه رچی دمرونی مروف (همل و مه رچی
 زمی) نموه ، پیو بندی همه . بو نمرونه بیستی توریانی میکی ناوچه بیسی و
 خودی له که سانی جورا و جوردا ، همه ست پی کردنی جورا و جور ، وه خه بو دینتی
 (بان همه ستی جورا و جور سه بزوبنی) . کمیک پیخوشعالتی به ، به لام که سیک
 تر ، به بیستی شه و توریانی به ، به همستی قوول دا ، روده چی . کموا بمر
 دهمین هوبمکی دیار بکراو ، دهوانی له که سانی جورا و جوردا ، همستی جورا و
 جور بخولقیستی .

شایانمباهمه بمواتاییمه که نمدامه همستی بیکان ، ناتواس شیواز و ویممکی
 دروست له جهان بو نیمه ، بکیشن ؟ به هیچ جوریک وانی به . شم مومونه
 رزوانمکانی مرواف و دمکومتکانی زانسته گان ، نشان دهمن که نمدامه
 همستی بیکان ، نیمه فریونادمن (۱)

(۱) شه م لانه ، له کاتیک دا نیمه به نامرازی زانستی نمدامه همستی به کانی خومان
 چمکدار و شمار نمکردوهه ، ناتواسی دروست پی . چونکه چاو مانگد وهک دهموری میکی به

شگه زار اپور ته کانی به کيک له نندامه همستی به کانمان دا ، کومانمان هه سئ ،
 بئ راوه ستان ، پضا ده بینه به ر نندامه کانی تر . ننگه ر کمستک نه چاوه کانی
 متمانه ی نه بئ ، پضا ده صانه به رده شته کانی . ننگه ر شمش بمن نه بئ ، دست و
 چاوه کانی شینسانه کانی تر سارمستی دهن و وان له خزمتی دا . له شاکام دا ، ننگه
 شمش ده رد پک ده رمان نه کاو به س نه بئ ، مروت به کلاک وه رگرتن له نزموون
 و لیکولینموه زانستی یکان ، شنگه چاره به ر دکا ، وانا به نا بو شو کاره
 ده با له شاکام دا نندامه همستی به کان که به موی همستکانی به کترو به موی
 هه ست کردنه کانی که سانی تر و نزموونی زانستی ، نا قی ده کربنموه ، دهنوانس
 چه ندین زانیاری دروست له شته کانی ده ورو به ر ، به نئمه بدن

وتمان هه ست پیکردن بریتی به له رنگدانوهی تایبتممندی روالمنی .
 به کانی شته کان به شوهی جبا له به کتر له به ر نندامه همستی به کان . ما لم
 بابته ورد بینموه . نئمه له به ر متادا ، تایبتممندی شته کان ، به شتوه ی
 جباواز له به کتر هه ست پتی دکمین . وانا هه ست پیکردنی خاوهن پتوودی به
 هه ر تایبه تممندی ، له به شیک له می شک دا ، پتک دچ . هلام ثابا له سروشتدا ،
 نم تایبه تممندی بانه بان نم په نانه له به کتر جبان ؟ نه ، وانی به . رنگمست
 بین ، دنگ ، زبری و نه رمی ، به به ر به کموه ، په سن و تایبتممندی روالمنی
 شتیک پیک دین . کوا بوو ، مروت دهنی ستوانی گشت تایبتممندی به کانی
 شتیک پیکوه ، هه ست پتی کا . نم پله وانا رنگدانوهی تایبتممندی به
 روالمنی به کانی شتیک پیکوه ، پلمه کی به رز تر له همست پیکردنمکه پتی دلتین :
 " شدراک = Perception (یان تیگمشتن) . لم پلهدا ، تایبتممندی
 جبا له به کتر مکانی شت ، پیکوه رنگدندموه . کانی شتیک که له پش دا ،
 نئ تیگمشتووبین بیان شدراکمان کردووه ، له زمینی خومان دا شیکمینه جهسته

← کموره دهنی ، شمتبر مکان وه کلتوپیک دهنی و شتی دوور لای چاو ، بچوکه و
 نه مه شوه دنگه بهنی ، پاش دروست بوونی شمارزی زانستی کم و کوری شه و
 نندامانه ، لا براوو ده کربن بلکین نموان ، نئمه فریبو نادمن . هه ر نیتاش
 نه خوش جاری وایه شتی شیرین ده خواو تام چتری وانا زمانی ، پتی رادکممنی
 " تاله " اد مکرئ بلکین : به کام شمارزی زانستی لای شو شیرین وه ک خوئییشان

ده بین ؟

(Incarnate) به م ویکه دہشتین ^{انور} (بیان گومان کرکرن) . شینگار = Spopation) شینگار = شینگار
 برہنی یہ لہ کوئی گشت تابیتمضدی بھکانی روآلتی شت یان دبارده بیک کہ
 جارہکی تر لہ زمین دا ، دمیتھوہ جمتہ . بؤ نمونہ شیمہ دستوانین قملآ فمتی
 دوستمکانی خومان ، بترہنہ بہ رچاؤ ، لہ عصمان کات دا ، دمگونجی بؤ ماویہیکہ
 درلؤ ، ثوانمان نہ دہتبی .

ناسنی ژیر بیٹری :

شہ و وینہی کہ ضدامفکانی ہمتی لہ جہان بؤ شیمہ نامادہ دہکن ، زور
 جؤراو جؤڑ و پھنگا و پھگہ . شم و بمانہ لہ عمر حال دا ، تماوا نین و تھیسا
 باسی روآلتدوموہی شتھکان ، دہکن . شیمہ تضیا بہ سر نجانانی شاسمان
 و اساہ ست پھنگرنی پروت ، ناتوانین پیٹوسدی نیوان شہ ستیرہ جؤراو جؤڑمکن
 بدؤزینموہ . بؤ نمونہ تہ نیا بہ یارمعتی وہ رگرتن لہ ہمت ، ناتوانین لسموہ
 بگمین کہ زہوی بہ دھوری تاودا ، دھوویچ . بھگکوو بہ روآلت وا دلتہ بہ رچا
 شہ وہ ہما وہ کہ بہ دھووی زہوی دا ، دھوویچ (۱) بان بؤ نموہ شیمہ
 دہ توانین بہ یارمعتی وہ رگرتن لہ ضدامہ ہمتی بھکان لہ گلوپ یان لامبیکسی
 شلیکترہکی ، بگمین . وانا لہ تابیتمضدی و ہمنہ روآلتی بھکانی ، تہگمین
 بھلام تضیا بہ ہہ ست پی کردن ناتوانین بہ نیٹورکی شلیکتریستھمان تونسد
 رویشتنی شلیکترونمکانی ، بگمین و لیتی حالی بین
 بہ کورتی ناحینی ہہ حتی ، ساتواسی نیٹوہ رلکی شتھکان و یاساکانی گمشہ
 کردسیان بؤ شیمہ ، پروون بگاتموہ . شگہر شیمہ تضیا بہ دیتن و ہہ ست پی کرد
 کردنی ساکار ، واز بگمین ، جہان وا دھینین کہ پرہ لہ وشت و دبارده جؤراو
 جؤرانہی کہ بہ روآلت ہج پیٹوسدی بھکیان پھگکوہ سی بہ . بؤ ناسینسی
 پیٹوسدی بہ دھروونی بھکان و نیٹورکی شتھکان و دیاردھکان ، دھپ پھ نسا
 بہ رینہ بہ ر بیر کردنموہی ژیر بیٹری بیانہ .

(۱) لیرمدا بیکہ نووسہ ر دان بھودا دھنی کہ ہمتھکانمان ، راستمان پی ناپھزن و
 ہموالی راستھقینمان پکنا دھن ، مگہر شموہ کہ زانست و دؤزینسموہ
 خولقاندھکان ، فریابان کہ ون . ۱۸ -

بۆ نموونه دېتني دارمکان له و مرزه جۆراو جۆرمکان دا ، وپس يېک له رواالفتبان دهخاته به رچاومان يان له زمينمان دا ، دصکاته جسمه . بلام يو دۆزبنموي شه م ياسا که زور بهی دارمکان له يېک وه رزدا ، چرؤ د مردمکن و پاشان ميوه دهگرن و جارېکی تر گهلایان عمل ده و مرئ ، تضيا به هوی دېتني ساکار ، ناگونجئ ، . له لم پلدا له نيوان داره جؤراو جؤرمکان و هروه ما له نيوان باره جؤراو جؤرمکانی دارئک دا ، چندين پتوضدی دادصمزرئين . ثم پله ناسيني زير بيژئ به . ناسيني زير بيژئ ، پله بېکی نوئ و به رزاسه جهريان يان پروسه ناسينه . نه رکي ناسيني زير بيژئ ، شميه که تابه . تمضدی بېکان و لابنه بنه رمتي بهکانی شتمکان ، شاکرا دکا . له پله يير . کردنمومو نه ليکراودايه (منفي) که مرؤف به ناسيني ياسا زالمکسان به سه ر گمته کردنی جيهان (سروشت و کومل) ، دکا . بهم بېگه به مرؤف له تیکوشانه کردموي بهکانی خوئ دا ، بهمه به ستي ئال و کؤر پيک هتسان له جيهان دا يان گؤرانی جيهان ، نيازیکي زوری به ناسيني زير بيژئ عميه (۱) يو گميشتن به ناسيني زير بيژئ دهئ بير بکريتموه ، بېگه بهچندر يتنموي شاکام وه ربکيردرئ . بلام چلون بير کردنموه به شجام دکا ؟ شمه تضيا به يارمضی وه رگرتن له چمکهکان ، دستوانن بير بکمنموه . کموا بوو وه و مرن با چمک يان مفهوم ، بناسين .

چه مک Con Cept "چی به ؟

له سه رصادا ، ئاورپک به يينه وه سه ر رابوردوو ديتمان که شتوازی شينگار هکان ، پلهی به رزی ناسيني هه ستي به . شينگار بریتی به لسوتنمهک که له شتیکموه له زمين دا ، دصېته جمته . واتا شه م و وشه پتوضدی به شتیکي تابه تی يموه ، هه به . کاتپک شينگاری مروفتک له به ر چا و بکه يينه جمته ، ثم وپنه بي شملاو شملا ، خاوضی چند تابهتمه ندی به . له کاتپک دا چمکهکي (مفهوم) ته نيا تابهتمضدی بنه رمتي شتمکان و دياردمکان ، نيشان نصادا ،

(۱) منطق ، ناخاوتن ، بېگه هينانمومو سه ر شجام زانستیکه که به له به رچاوترنی بناخه و کؤلتهکمانی ، مرؤف له بير کردنموه يان بېگه هينانموه دا ، تووشی عمله ناسي .
- وه رگتير -

بمککو کاسیک دهلین " شینان " کارت بموه نی یه ، ژنه یان پیاو ، به کامه
 نموه بیومندی همه ، قهلاقمی چلونه و هی تر شهوی لم وانا و همه که دا
 شار دراوموه بان گونجاوه ، تایبتمندی بنرمی مروف وانا توانا یسی
 کاکردن و بهرهم هئنان و بیر کردنموه به . ثم تایبتمندی به له گشت
 شینانمکان دا ، عمیه و هر به م هو به ش ، مروف له بوونه و هر مکانی تر ،
 جباوازه . که و ابو چمکی مروف ناگه رفته وه هر که سکی تایبه تسی
 بمککو گشت شینانمکانی جیهان ، دمگرتنموه . به م جورمه چمکهکانی
 دار ، گیانله بهر ، چین ، بهرهم هئنان و هی تر

ثابا دمتوانین به گشتی چه مکی مروف بکمه جمسته و بمو شیوه لسه
 بهر چاوی بگرن ؟ ثم کاره نمگونجه . چونکه نه و کات وپنه بان گومان و شینگا-
 ریک له مروف له زمینی خومان دا . دمکینه چه سته ، بی شملاو ثولا شموه
 ، روفیکی تایبتمی به . وانا قهلاقمیتیکی تایبتمی همه جباوازی یمکی بنه رمتی
 له نتوان شینگارو چمکه دا ، شمویه که دمتوانین گومان یان شینگار بکمینسه
 جمسته بهلام ثم کاره له چمکه دا ، نمگونجه

تیکوشانی به کردموه ازبیرخانی به وجود هاتن و پیدا بوونی چمکهکانه .
 پیش شموی چمکهکانی : سی گوشه ، چوار گوشه و شپوازهکانی تری همدسی ،
 پیک بین ، مروف له تیکوشانه کردموهی یمکانی خوی دا ، چصدین جار تووشی
 شپوازی سی گوشه و چوار گوشه ، ببوو هر شتیکی سی گوشه
 شپوازی شتیکی تایبتمی سی یسه به لام
 چه مکی (۱) سی گوشه ، گشت شموشپوازه دمگرتنموه که خاومی سی گوشمن .

(۱) چمکه یمکیک له وانا بنه رمتی یمکانی چالاکی سیره . شپوازیکی زیر بیژی-
 یمکه شپوازی به بیری یمکانی تر به هوی شمویه ، دادصردین . زیاتر له همت
 پی کردن و شیدراک و گومان کردن له شت ، ورده دصیتشموه . له مصدانیسی
 کاریگه ری نه وان تی دصهه ری . به هوی دارنینی پیستی مادی شتمکانموه ،
 پیک دی . وانا له روالشموه ، دهچپته ناخموه . تضبا مروف دمتوانیسی
 دارنین بکاو نرخی چه مابزانی و شتی گشتی له شت پرا بگمیه نی . چمکه
 گری و گولی دموونی مه به و لهوانی تر گری و گولدار تره و جباری
 واته وینهی هه ستی شموده سنا کموج . وک- چمکی جور لسه

وهرن باله نموونصهك بگوښينموه شمگړ ټينموه بهرمو جيهای ښنانه
سه رتايي يمكان . مروټ (لمو کاتدا) ، ديار ديمکي زوړي له ده ورو بهري
خوی دا ، ددهيت . يهکيک لموانه همليژيرين و بزانبين مروټ چلون توانسي
سه بارهت به و ديارده ، بير بکاتموه . وای دا بنښين که شم ديارده "به عوی
پلښنگه ټيگه" دواي نيچير کموتن ، مروټي سه رتايي هر کات دهی بښي پلښنگه
وه دواي نيچيردا ، همدې ، ناسينکي هه ستی لمو ديممن و پلښنگه ، وه ده ست
دښنا . شو هر کات پلښنگه و نيچيريکی تايبتي ددهيت ، بو نموونه دوښني
پلښنگيکی ددهيت و شو روښميکی تر . مروټ تضيا به بارمضی ناسيني هه ستی ،
ناتوانی تضامت شه م باسا ساکاره که "پلښنگه" وه دواي نيچيرمهکی دا ده روا ،
بدلاز بتموه . چونکه هر پلښنگهک و هر نيچيرک که شو دهی بښي ، پلښنگه
نيچيريکی تايبه تی نين . ته نيا کانتاک و شو کات که شه و له نيوان پلښنگمان و
نه چيريکی زوړ که ديوياني ، پيؤندي دامزرينی ، دهوانی سه بارهت بموان
بير بکاتموه . وانا ده بی له و پلښنگه زورانهی که ديوني "چدکی" پلښنگه
جيا يان پروتي بکاتموه و له ماده بی پچيرني هر وه ها له نيچيره جوړاو
جوړمان ، چه مکی نيچير يان "راو" له ماده بپچيرني و پروتسي
بکاتموه و همدمانی ، شه و هر وه ها ده بی چمکی "وه دواکموتن" بی خولقاند
بی . ښستا شو به کطک وهرگرتن له م چمکانه ، ده توانی به هوی هه زاران جار
ديتنی ديارده جيا له يهکترمان ، ښاکام وهر بگړی و بلنی "پلښنگه" وه دواي
نيچير ده کموي " . ده بښين که ښستا ښير پلښنگه و نيچيريکی تايبه تی
مه به ست نی به . به م تيکوشانه دهښن : بير گردنموه دامالين = تفکر -
اُنتراعي" سه رنج بدن که چمکمان له بروسه و جره يانکي د رښ خابضی

بيولوژي و "کووتال" له نابووري دا جاري وايه له وشمکه دا ، خو
دهوښني و له تيکوشانمان دا ، کطگی باشی لڼوه ردهگړين و شه يکضه
شامراز بو تيگمياندنی کمانی تر بيري مروټ له چند چمکی
کم پرووتکراو ، بهره و چمکی زوړ پروت کراو ، تيپه دهی ؛ وهک تيپه
بوون له چمکی جمستموه بهرمو چه مکی ماده که گشتی تر و پروت و فولتره .

کار کردن و به رهم هینان دا ، پمیدا بوون و به تایسه ت بو خولقاندنی به کمم
 چه ملک ، دمگونجی بلتین : چندین به ره تممضیان تپه رکردووه ، تا توانیوه .
 یانه ، به شکام بگن . نموونه یهک که باسماں کرد ، بو تیگه بشتن له بابمه
 که بوو هر بوپه ، زور شتی ترمان له بهر چاو نمکرت .

ده وری زمان بیان شاخواتن له بیر کردنموه هه ممالین دا

بیر کردنموه لهو چمشنا نیمان به گشتی بیر کردنموه ، تضیا له هر بناخ
 به بارمضی وه رگرتن له چمکمان ، ده تگونجی به لام خودی ثم چه مکان
 ته نیال مگهل شاخواتن و هر مغلدانی زمان ، پمیدا بوون . وانا تضیاکانیا
 ناو له هر شت یان دیارده یهک دادمضین ، " چمک " ده خولقنن (۱) بو
 نموونه کانتیک سه بارمته به پلینگت بیر ده کمینموه ، ناتوانین گشت
 پلینگمکانی جبهان بکینه چه سه وه له بهر چاومان بن ، بگکوو نیشانه
 (یان په سنیکه تاییه تی) دروست ده کمین و هملی ده بزترین و چه ند پلینگی
 سایه تی له گشت شو تاییه تمضدی به کم ترخانسی که هه یانه ، و ملا دمنین
 شه م نیشانه وانا چمکی پلینگت ، هر شو ناوه به که بوی دروست ده کمین ،
 ناوی پلینگت نیشانه به که تاییه تمضدی بنه رستی ثم گیانله به ره ، له خسویدا
 کو دکاتموه زمان دام و دزگا و سیستمیکی ریک و پیک له ناومکسا
 کردموه مکان " اسم و فعل " و می تره که وهک نموونه یهک له نیشامکان بو
 ناو دیر کردنی راستی بهکان ، دانراوه . پتوه ندی بیر کردنموه له مگهل
 زمان ، زور نزیکه ، به جوړیک ناتوانین بلتین کامه یان یهکمجار ، سه و

(۱) مروفت پیش شه وهی به وشه هموالی رهنگدانموه مکانی جبهانی ده رموه ی -
 زهن ، به ده ورو بهری رابگه یضی ، خاوه نی شمارزی ناسینه همتی بهکان ،
 بوو به هوئی دوو پات بوونموه زوری رووداویتک له زه یینی دا ، دزگسای
 - زمین شه رکی سه رسانی که بریتی به له تموق و بیژنگت کردنی ولانه زهینی بهکار
 دامالینیان له و شتانهی که له ده رموه زه یین ، به شنجام گیاندووه . وانا به
 کوپرموری چمکی خولقاندووه و بهو چمکه له جوړمکانی مروشت ، گمشتووه ،
 بهلام له بهر بی توانایی ده ربرین و ، نمیتوانیوه شه م عمواله ، بلاو بکاتموه . که
 توانیوه به زمانی وه کار بخا ، شو شرکشی شنجام دا . بربا هیندیک کمس ،
 زمانیان وکار نه ده کموت
 - وه رگتیر -

وجود هاتوون (۱) ههردووکیان، پیکموم له پرموتی کردموی کۆمهلابمسی دا،
خولقاون .

•••

تیکوشانی زهینی مرۆف که زانباری یه پێشکمش کراوهکان، به ههوی
ناسینی ههستی یهوه، کۆد مکتومه و ریک و پیکبان دهکا، له تیکوشان و
جم و جولّه کردموی یهکانه وه، سه رچاوه دمکۆی . مرۆف کاتیك له سه
شته مادی یهکان کار دهکا، ئهوانه پیکمومه ههلا ده سنجینی و بۆ ئهوهی تابه -
تممندی بنهستی ههه شتیك بناسی، تاییتممندی به نا پتویست و به دهگمه -
نمکانی، له بهر چا و ناگۆی . به م جۆزه ئهوه دنوانی ئهوه شتهی که له بهرهم
هینان و ژبانی مرۆف دا گۆنگی بنهستی ههیه، بدۆزیتومه ئهگه ر وای
دا بنیین مرۆف گشت تاییتممندی یهکانی شتهکان پیکمومه له بهر چا و بگۆی ،
ههچ کات تاییتممندی بنهستی شتیك، نا دۆزیتومه . بۆ نمونه مرۆف بیا
کاتیك توانی به شیوهی ئهرادی له بهردیکی تیز بۆ کاری برین، کهلک وهر بگۆی،
که ئه تاییتممندی یه واتا تیز بوون ، له تاییتممندی یه نا پتویستمان،
جیا، له بهر چا و بگۆی . به م جۆزه ئهوه له نیوان هزاران بهردی تیز که
خاوسی تاییتممندی تر بوون، تیزی " ئهوانی جیا، له بهر چا و گۆرت و
چمکی تیزی " دروست کرد . بۆ ناسینی ئه م تاییتممندی به، ئهوه ده بوو
تاییتممندی به نا پتویستمان وهک رنگه، بۆن و دنگه، به بهر چا و نهگۆی .
له پێک هاتنی چمکهکان دا، چنדרی و شوین " Method " وهک شی -
کردنومه " Assimilation " و پیکمومه لکاندنومه " Form shape = ترکیب " ،
گۆنگی زۆریان ههه . له شی کردنومه دا، ئیجه به شیوهی زهینی، شتیك بسان
دیاردیهک به توخمه خولقینه رمانی، دا بهش دهکمن (واتا ههه کاره بسان
دهس نیشان دهکمن و شوینی تاییستی خۆی بۆ دا دهیین) . ئه م کاره بسم
مه به سه ئهضام ده درێ که له گۆنگی ههه توخم بسان ههه لابی بسان دیارده یهک

---

(۱) گومانای تیدانی یه، بیهر کردنومه زور له پێش ئاخاوتن، سه ری عمدا

به لام تضیا نوینه ری ئهوه بۆ راگماندن بوونی، زمانه . ئهوه که شتیك ههستی،
من و تۆ پتی نزانین بسان کهمک نصی، بوونی را بگمیی، به و وانای به
که سه ری ههلا ندهاوه . بێگه شه وهه که ئاخاوتن، سه ری ههلا داوه، به
گۆرجی، مرۆف به پتی توانا، واتای له شتهکانی ده ورو به ری، داوتمومه .

سگمېن و لاینه گرنګه کان، بناسین . بۆ سموونه کۆمەڵ بە چه ند چین وتوتبژى
 جۆراو جۆر ، دابه ش ، دهکمین . وەك چینی کرککار ، جوتیار ، سه رمایه دارو
 هی تر و ده وری هەر کامیان له به رهه م هینانی کۆمەڵ دا ، جیا جیا ، له بهر
 چاو دهکربن . ئە وکات دهتوانین گرنګى و نرخی هەر چین له به رهه م هینانسی
 کۆمەڵایه تی دا ، هه م سگمېن و به نرخی چین ، بناسین . به لام له راسته -
 قیندا ، لایم و توخمه خولقینه رمانی شتیک پیکموه ویمکجی هه ن . بۆ نموونه
 چینه جۆراو جۆره مان ، پیکموه پیوه دبیان هیه و به سه ر بکموه ، کۆیه ک به
 ناوی " کۆمەڵ " ، دهخولقتین . له بهر چاو گرتنی کۆی توخمکان و لایمکانسی
 شتیک بان دباردهیه ک ، پیتی دهلین ، پیکموه لکادن . ئە م پیکموه لکاندینه ه
 ئە و ده رتاهه به شیمه ددا که دیار دهکان به گشتی و بیکجی له گه ل گشت لاینمکانو
 تایممه ضدی به مانی بناسین .

* * * * *

دینمان بۆ دروست کردنی چمکمان ، پیوسته تایممه ضدی به بینه ، هتی
 به مانی شتکان له مان ، جیا بکهنموه . له بهر شه به یکه چمکمان ، خاوضی
 تایممه ضدی هه ممانین . هه ممانین " انسزاع " وانا جیا کردنموه . چمکی
 " مرۆف " چمکیکی جیا کراوه و هه ممانراوه . چونکه بۆ دروست کردنی شه م
 چه مکه ، تایممه ضدی بنه مانی مرۆفمان (وانا توانایی کار کردن و بیکردنموه)
 له گشت شینسانمکان ، جیا کردوتموه . دهکونجی و له بهر چاو بیکردنی که سه
 " چمک " له بهر شه به تضیا لاینه بنه مانی به مانی له بهر چاو دهکری ، له سه
 " شینگار نیگار که گشت لاینمکانی له بهر چاوه ، روومایی تره . له سه
 کانتیک دا به م جۆره نی به . تضامت ساکارترین چمکمان ، قوولترو ته و او
 تر و دروست تر ، سروشت شه خصنه بهر چاو (وه به هوی شه مانموه سروشت باشر
 ره گه ده ماته وه) ، چونکه چمکمان ، لاینه ده روونی به مانی ده ره وهی زمین ،
 نیشان ده من . ئە م کردموه له توانای ناسینی هه ستی دانی به . چمکمان
 نه ووتر جیهان شی ده کمموه و رایده مکیمن . چونکه به ک چمک تضیا
 به یکه شت چمک شتی تایمهی ، ناگوتری ، بطکوو کۆبه کی گه ره له شتکان
 دهکریتموه

تیپه ر بوون له شینگاریان گومانی هه ستی و گه مشتن به " چمک " ی دامه
 لراو ، شه مه دس نیشان شه کا که هه مگاو بیان گه ره له کمشه کردنی ناسین دا

بازنگی

پرووی داوه . ثم بازه گموره له پروتی کرده ودا ، به نضجام گموره تمبسا
 تبتکوشانی به کرده و ی مروث که نامانجی گورانی شمکان و دیارد مکانه ، ثم
 در صانه ، ده خولقی نی که بچینه ناخی نیگور و کبانمو له نبتوان لاینه نه رسی و
 نا بنه رضی دروونی و دروهی بیکان دا ، جباوازی دانستن . مه ر نضجدازه
 تبتکوشانی کرده و ی مروث گمشه دمکاو هر هر نصداره هیزه ئال و گور پیک هینه -
 رمکانی کرده و یملین پراتیک ، به هیز تر دهن ، ناحینی مروث قوولسرو نواوتر دمی .
 چمکمان ، ثم جیهانی که عمبشه له ئال و گوردابه و هه روه ما کرده و ی
 مروث که گمشه دمکا ، نیشان ددهن و به هوی شواموه ، رننگه ددهنموه . گموا
 بوو خودی ثم چمکمانش ، دمی ئال و گمور به سه ریان دا بی و شیای شوو سن
 لمکل عمل و مه رجی نوئ دا ، بگور جن نیمه دضوانین ثم راستی به سه
 ماسانی بخصینه به ر نغز موونموه . هه ر ناو چمکی نوئ که له زانسدکان و له ژبانی
 کووملا بیتی دا ، ده گریتموه ، چند چمکی نوئ تر و قوولس ، به دوا ی خوئی دا
 دینی . بو نمونه چمکی نازادی به هوی گهنه کردنی کوومل و کرده و ی مروث ،
 واتایمکی قوولسرو تازه تر عمل ده گری بان تصانمت چندین چمکی نوئ ، ده خاه
 به رباس

* * *

بهر کرده و یملین نامانی ژبر بلژی ، چندین شیوازی تری وهك " پر بار Order
 " و ناکام وه رگرتن = deduction " ، هه به که همدوو کبان له سه ر بنا خسه ،
 چمکمان ، داد موزرین . پر بار جوژه بهر کرده و یملین ، له و دا دروغتی شتاک
 راده گمیدری . وهك پر باری " ماده معنا معنای به " یان شوو له شتیک " نه
 ده گری . وهك پر باری " جیهان بی جم و جول نی به " وهك دصینین بمو
 راگباندنی ثم بر بار ارانه ، بنا چارین له چند چمک وهك " ماده " ، " معنا -
 معنایی " ، " جیهان " و مقام گمیر بان بی جم و جول " ، کطک وه بگربن . له
 لایمکی ترموه ، بی کطک وه رگرتن له چند پر باری تر ، ناوانین له خودی ثم
 چمکانه ، کطک وه رگربن . بو نمونه چمکی ماده هم پر بار ، راده گمینه -
 نین ماده گشت نه و قتمه که سه ره خو له زهینی مروث و خوئی لسه
 خوئی دا ، وجودی هه به " کوا بوو پر بار (حوکم) و چه مک ، پیکرد ، پتروندی
 دوو لاینه یان همه .

پر باره جوژاو جوژمکانیش ، پیکوه پتروندیان همه . له و پتروندی بهی
 که پر باره مکان پیکوه همبانه ، دضوانین پر بار پیکو نوئ وه دمت بگین که

بهم کردموه دټټن " ټاکام وه رگرتن بیو سمونه شم دوو برپاره له به رچارو سگرین

بهمکم " رصنک دانموه ، همکټک له تاپبتمصدی مکانی مادهی بیو گیانه " .
دووم - " تاپبتمصدی رصنک دانموه ، له بوونموه زیندوومکانیشدا ، هه به ،
ټسا لم دوو برپاره ، ټاکامټک وه رد مگرین و برپاریکی نوی ددهصن " رصنک -
دانموه تاپبتمصدی گشتی ماده به ج گباندار و ح بیو گیان " . کموا بوو دهمینین
به عوی ټاکام وه رگرتنموه دصنوانین به صوی ناسنمکانی بیوومانموه ، بهچفد
ناسنی نوی بگمین . له به ر ټصه ټاکام و مرگرتن له رموتی ناسن دا ، گرتگی همکی
زوی هه به

ټپه به پیکموطکاندنې چمدین همک ، برپار و ټاکام وه رگرتن ، به چه ند
شټوازی به رز تر له ناسن وهک " گومان " (له بلهی گمیشتن به باا سروشتی -
بمکان) بیان (وادانان ، گریمانه = فرضیه) و " تیئوری " بیان بیرو بوو چوونه
دهگمین . گومان بیان وادانان هه ر وهک له ناومکیموه دباره ، بوو چوونټکمه
به بارت به دیار دیمک که ټمگر به کردموه دروست و راست بوونی بسطمبندری
ټموکات دمیته " تیئوری " . بوو نمونه دصنوانین لهوا دانمکانی خاوم پبموضدی
به به رچاروو سه ر هټدانی کووی ریټک و پیکمی همټاوی (منظومهی شمسی) و
تیئوری ریزه یی Theory of relativity = دیمانسه =

نظریه نسبیت " له فزیک دا ، ناو به رین . تیئوری " Suggestion Theory
ناسنیکتی قول و همه لاینه له ناوچمکان و دبارده دیاریکراومکان ، نه دا به
دمستانموه . هه ر وهک وتمان " گومانټک " ، کاتټک ټمیته تیئوری همکی
زانستی که له میدانی کردموه بیان پراتیک دا ، بسطمبندری . له همه ر
" گومانټک " و له هه ر تیئوری بهک دا ، دصنوانین بهکیوونی برپار و ټاکام
وه رگرتن ، بپینین . چونکه له ساکار ترین وادانمکاندا ، هه م له چمگمکان ،
کټک وه ر دمکیردري و هه م برپار و ټاکام وه رگرتن لهوا ، هه ن .
کموا بوو دهمان که ناسن له رموتی گمته کردنی خووی دا ، رپگابهکیسی
دریژ ، نیپه ردهکا له ساکار ترین هه ست پبکردنمکانموه تا گری و گولدار -
رین تیئوری به زانستی بمکان .

ناسینی ژیر بیژی و ههستی پیتکوه، بهکگر توویمان همه، هه ردووکیان
یهکشت وانا جبهانچی مادی، نیشان ددهمن (به هوی شواموه، جبهانی مادی
رنگه ددهاتوه) • ههردووکیان ژیر خانگی عاو بهشیان (وانا کردسه بان پراتیک)،
همه • له روانگی زانستی فیزیولوژی بهوه (Physiologi Coll = وزانسی
ئه رکه کانی ئه دامکانی له ش)، ئهم دووناسینه له ریگی هیستهمی دسکاری
ئیسانهوه، ناوهندنانی خاوهن بیژمادی به ههستی پیتکردن و بیرکردسه پیتکوه
پتومد بیان همه - هه رومک دیتمان بو دروست کردنی چمهکه ههلمالراوه کلن، له
دیتنی چمیدین شتی پی شواموه و چمیدین دباردهی تابینی (ناسینی همسی)،
کطک وه ردمگرین • هه ریویه بهرو بو چوونی ههلمالراو وانا بیرکردسه، به
بارمتهی وه رگرتن له چمهکان بی ناسینی ههستی، ناگونجی • بهلام بیر کردسهوه
ههلمالراو هه ر چمید له هه ر باخدی هه ست پیکراویکان دادندری، له ناسینی
ههستی قولتسه و سنوورمکانی شو ناسینه بهه فراوان، دیکا • وانا ناسین له
چوار چیهی روانهستی و ده رومی شنگان، ده بان دموون و قولایی شه وان
شوینه واره ههستی بهکان، له ژیر تیشکی بیر کردسهوا، تعاو برو قولتسرن،
بو نمونه کاتیک شوستاد کاریک گوی دههاتماوژی شوومبیلیله، دهواسی
له کمو کوری ژود، بگا له ههمان کات دا کهسیچی نه پهپوژ، دنگوچ له و
دنگاه، له هیج شتاک نهگا

له بهه رهوه ناسینی ههستی و ژیر بیژی، پیتکوه پتومدیان هه یسه و
پیتکوه رهفتر دمکن و له راستی دا، تعاو کوی بهکترن، هیج کات نایی بهکیک
لم دواه له پروسه و رهستی ناسین، جبا بهکینهوه و له بییری بهرینهوه • له کمل
شوهوا، بهکیوونی شو دوو شتوازه ناسیه، به ههسانی دماندری، شو فیلسوفه
نهی که به قازانجی چیهه گوه په رستگانی کومل خزمهت دمکن، بهکیک لم
دوانه له پروسهی ناسین، جبا له بهه ر چاو دمگرن •
لاینگرانی شو موون په رستی بان (Empiricism) نرخی کم بهه
بیر کردسهوهی ههلمالراو له ناسین دا، ددهمن • شووان دهلین : ناسینی همسی،

به صیایی، دهنوائی و تهنیمکی دروست و راست له جهان، بکیشی. لابنگرانی
 نغرمون، ثم باهمنیان که چمکه گشتی بمکای وهک ((مرؤف به گشتی)) و -
 ((دار به گشتی))، ناتوانین بکینه جسته، کردوه بیانوو و لافی ثموه لسی
 دمدن که نه م چمگانه، پیوهندبیان به راستی ده رموه یی بموه، نی به لسه
 عهالیک دا دیتمان ((چمکمان)) له راستی ده رموهی له رموتی کارو کردوه ی
 نینسان دا، سه رچاوه دهگرن. ((لابنگرانی هوش = Intelligence)
 یان په پرموانی بناخندان به هوش له لایمکی ترموه، ناسینی
 همتی، په سند ناکمن و دهلین: تضیا به بیر کردنموه دهنوائین جیهان
 باسین. لابنگرانی هوش، به جیا کردنموه شیواره جورا و جورهکانسی
 ناسین له یمکتر، له زطکاوی ئیده نالیسم دا، سوقم دمن چونکه جیسا
 کردنموه ی بیر کردنموه، له همت پیکردن، بم واتاسه که هوشی مرؤف لسم
 جیهانه، سه رچاوه نا گرنی کهواپوو دهنیین که هیح کات نایی ناسینی
 زیر بیژی له ناسینی همتی، جیا دا بنیین یان لیکیان جیا بکینموه، چونکه
 نه م کردوه ئیده به رمو جیا کردنموه ی بیر کردنموه له راستی عهینسی
 ده رموه یی و به کورتی به ره و ئیده نالیسم، دصا

به وتی یمکیک له زانا گهورمکانی چه رخمکانی ۱۹ و ۲۰ ((ئیده نالیسم
 وهک کولیک بی به رهسه. بهلام نه و کولهی که له سه ر چلی داری زینسدوو و
 به به ری ناسینی نینانموه، دموئی. بکیک له ریشمکانی سه رهطدانسی
 ئیده نالیسم، وا له خودی رموت و پروسهی ناسین دا)) . واتا به هوی گسری و
 کولدار بوونی رموت و جرمیاشی ناسین، به هطخلیکانیک کی کم، مرؤف
 دهنوائی بکموئته داوتنی ئیده نالیسموه (۱) ناسین خاوضی ثم تاییتمضدی بیه

---

(۱) مرؤف لمو کاتموه کهوتووته سه ر بیر کردنموه، دوو جوره بو چوونی لسه
 شتمکانی دهورو به ره هصوه یمکم - بو چوونی راست و پیک و نیشانسه
 همگر عمر چمد به شیوهی ساکارو پرومایی. دووم - بو چوونی هطه و
 خمهالی و پر له گومان. جاریک بایمخی به وینه زمیسی یمکانی شتمکانی ده رموه
 زمین داوو نه به ناساندن، بهلام به بو چوون پیی وا بووه، ناسین بریتی به له
 بروانه لایره ۲۹.

کمد ستوانی بپر کردنموه لموشتهی ده کموته بهر لیکۆلینموه، جابکاته، شم جیاییه .
 له ساکارترین چمکمان دا ، ده بپندری . له ده رموهی زمین دا ، شتیک به
 ناوی ((خانوو به گشتی)) هه به . نه وهی همیه بریتی له خانوو و کورسی به
 تاییه تی بهمان (واتا گشتی بوونمکهی کاری زینه) چمکی ((خانوو)) بیان
 ((میژ)) هه ر وک دیتمان نه و تابینتمندی به بنی متهی بهی که له گشت خانوو -
 کان دا ، هاو بهمه ، جیا دهکاتموه . بهلام هه ر چورتکبهک له بیرمان پچیتموه
 که سه ر چاوهی خۆدی شم چمکانه ، راستی عمهنی به و له وی بهوه سه ر چاومان
 گرتوه ، دمکونجی شم خبیاله لادروسته له زمینمان دا ، تپه پرێ که شم
 چمکانه خۆپه خۆبان راستموخۆ ، پمدا بوون و جیا له ماده عمه . شممش به
 واتای ئیده نالیسه . بی گومان شم بابمه بهکیند له ریشمانی سه رههاندانی
 ئیده نالیسه و بو بهرمو پیش چوونی نه و به سنی به نموه که دمبته هوئی
 نموه که ئیده نالیسه له کومل دا ، بهرمو پیش پچیی ، بوونی چند دهسته
 چینه که له ئیده نالیسه ، قازانج وه ر دمگرن و پهرو بالی زیاد دهکمن و
 رای دهگسرن

سه رهگدانموهی جیهانی عمهین ، له زمین دا نمه بهرمگرتوو بوو و
 کاتیک راستی به رهقمانی ده رموهی زمین ، ناراست بوونیان سطماند ، له
 زمینی زۆر بهی زۆری نمدامانی کومل دا ، جیی خۆی گرتبوو . له تهنیشت شم
 ریبازدا ، بیری مادیا نه سه بارهت به زمین و راستی بهکانی دهرموه له زمینی
 مروندا ، سه ری هطداوه . بهلام له بهر نموونی بهگمو هاسان بوونی
 سطماندنی شموی تریان پاراستنی قازانجی کونه پهرسی ، ناحینی وشێ کردنموه -
 بان ، به شپوهی زانستی ، سمدان قوناخی فیکری و کۆمهلاهیتی پر له کولسوی ،
 بری ، تا کموته سه ر پچ . هه ر بۆبه ئیده نالیسه خزمه تی زۆری به و ناحیه ،
 کردوووه ههردووکیان بهری داریکئی وشێ کردنموهی شم باهش لبردا ، دهگرو
 نمکۆنجه شه ر هه ر شه په با بچینه ممدانی مات وه رگرس .

- وه ر گتیی -

کموا هوو دیسان که ناسین له ناسینی هه حتی یهوه ، به رمو ناسی
 زبر بیژی ، که شه دهکا . ثم گمسه کردنه له ریڅکای کردیوهوه ، به شخصام دهگا .
 بهلام هینتا پرسپاریکی گرننگه له بهرانهر مانوه دانراوه : ح شتیک دروهوست
 هوونی ناسینمکانهل دیاری دهکا ؟ به وتمیگی تر ، ترازوو و پیوانه ی
 ((راسی = Reality Truth)) چی به ؟ مروث له ره وتسی
 ژبان و به رهم هینان دا ، نیازی هه په جیهان بنا ی ، دروست بناسی . کسوا
 هوو بیگمیشن لهوه که ج ناسینیک دروسته و کامه یان نا دروست ، له پلسه ی
 بدگمی دروسی دابه .

پیش شو ی بزاین ح شتیک دروست یان نا دروست هوونی ناسینمکانمان
 دباری دهکا ، وهرن با راستی بنا سین

فلسه هه ی زانستی سه بارهت به راستی (حقیقت) ج دطی :

له پروانگه ی فلسفه ی زانسی یهوه ، راستی نه و ناسینه که جیهانسی
 ده ره وهی زمین ، به دروستی نیشان بدا . به کورنی راستی به واتای ناسینی
 دروسته . نه و ناسینه ی که راستی بگریتمه (۱) بو نمونه شو که ((جستگان
 له شانوم پهلک هاتون)) ، بو خو ی راستی یکه . هه رومها ((زوی له پیش سه ر
 هلدانی مروث دا ، هه هووه)) یان ((خطک میزوو ، ده خولقین)) چمد
 ناسین که راست و دروست هوونان ، ده رکمونوه . وایا راسین .

(۱) حقیقت و واقعی بهت دوو چمکی فلسه فین . واقعی بهت یان راستینه ،
 شو میه که بی شو ی شیمه همین ، به ناسین یان نه ی ناسین ، همه . راستی یان
 حقیقت نه و بهسه له راستینه یان ((واقعی بهت)) ه که به دروستی له زمین دا ،
 رضکده داتمه و په رده له سه راستی ، همدگرئ ، دیاره میدانی به کمیمان ،
 بهر بلاو و له راستی دا ، بی سنورمو شو به میان به شانیه له و کمو توو ته بهر
 ربی ناسینی دروستی شیموه ، به ریژی شو ی تر کمه و مروث هه رچمد تصمن
 دریژ دمی ، زباتر فبر دمی و پتر به رمو پیش ده چی .

- وه رگتیر -

راستی به چ شتیگموه پیژودی هه به ؟ ئایا راستی به مروّفموه پیژودی هه به وانا ئایا راستی له زمینی ئینسانموه ، سه رچاوه دهگرتی ؟ یان پیژودی به و شانموه به که زمین ئوان ، نیشان دهدا ؟

ئیده ئالیستمان پیبان وابه که عموه خۆدی ئینسانه که دروستی ناهنمکانی دیاری دهکا . له روانگهی ئوانموه ، نه وه که ح شتیگ دروست یان نا دروسته ، پیژودی به راستی عمیی بهکانموه ، نی به بطکوو تضیا زمینی مروّفه کسه دهتوانی راست و ناراست و دروست و نادرست بوونی ناسین ، دیاری بکا . پروتا گوراس که فیلسوفیکی ئیده ئالیستی بوو ، له راستی ، بهم شیوه دهکۆلێتموه یان به م جوژه ته و جی دهکا : ((مروّف پیوانی عموو شتیگه)) . وانا ئی ته م وته عمومه که پیژوسته عموو شتیگ لهگهڵ زمینی مروّف ، ههڵسنگینین و کاریگمان به سه راستی عه پنی بموه ، نه بی . وانا ئه و راستی بهی که پیش ئینسان همبووه و جیاله ئوه هه به ، وملا پنیین .

قطعه فهی زانستی دروست به پیچوانمی ئیده ئالیسم دهطی : ((راستی - عه بنی به)) . وانا راستی پیژودی بهموضوعی بکه ئیمه وانا مروّف چلۆن سه بارهت به وان بیه دهکمینموه . راستی پیژودی به جیهانی ده ره وهی زمینموه عمه به سو تیگمستن لهم بابمه ، جاریکی تر بهرو سه یان رهوی/جیهان ، دهخمینموه بیه ریبی لیکۆلینموه : دیتمان که ناسین بریتی به له رهنگه دانموهی جیهانی عسادی له سه ر زمینی مروّف . مهروه ما ئه و ناهنمی که لهگهڵ راستی ، بکه دهگرتیموه ، پیی دهطین ((حقیقت = راستی)) کمو بوو راستی به جیهانی راستی بیه وه ، پیژودی هه به وانا پیژودی به راستی به وه عمه یه نه که به زمینی ئینسانموه . راستی بریتی به له رهنگه دانموهی دروستی راسته قینه (وانا به شتیگ له راسته قینه) . بسو نمونه وه رن ته م بریاره ی که دهطی ((زه وی خره)) ، دهخمینه به ر لیکۆلینموه ته م بریاره راستی به که ، چونکه لهگهڵ راسته قینه (واقمیت) ه بکه دهگرتیموه بهلام ئایا شتواری زمو پیژودی به زمین و زانیاری مروّفموه ، هه به ؟ ئایا زمو به م هۆبه خره که ئینساننیکان و ابهر دهکمهوه ؟ نه ، به موای به پیچوانمییه . ئینسانمکان به م هۆبه بیه دهکمهوه که زمو خره ، چونکه له راسته قینه دهدا ،

خره . شه م برپاره ناسپښتکه که لمکمل راسته قینه ، يک دمگړتیموه . ولسا
 راستی يمکه . کموا بوو دصينين که راستی به زهينی مړلاقموه ، پيژوندی نی به
 راستی عمينی . شهگه راستی يمکانی تریش بخينه به ر ليکولتیموه ، بسم
 ناکامه دمکين (۱) .

له راستی پيژوه يی يموه تا راستی بهر بلاو (مطلق)

ښځنا که راستی و عمينی بوونی راستيمان ناسی ، با بزانیڼ مړوډ چلځون
 به راستی يمکان دمکا . نایا راستی شتيک بيان ديارديهک بکجی و له نمکا و
 به گهشه کردووی و به تمواوی ، وه دست دمکوی ؟ وانا نایا زهينی مړوډ گند ،
 دستوانی گشت ناسراو مکانی سروشت و کو مغل ، بکجی و به کلا و له يمک پلسدا ،
 بدوژتیموه ؟ فطسه فهی زانستی شه م مه سله گرگمش ، چاره بهر دمکا پرسيار ،
 سه رموه پيژوندی نيوان راستی پيژومی (نسبی) و راستی بهر بلاو (مطلق) ی ،
 له بهر چاوه . به پيی بو چوونی فطسه فهی زانستی ، دوژينموي راستی يمکان ،
 عيچ کات يمکجی و له نمکاو ، نضجام نادرئ . بملکوو ههر ناسينیک چوار
 چپوهی يمکی ديار بکراو له راسته قينه (حقيقت) ، نيشان ددایان له هـ
 ناسينیک دا ، به شيکی ديار بکراوی خاومن سنور له راسته قينه ، رضگد دداتموه
 راستی بهر بلاو برپتی به له راستی عمينی ((ده رموهی زمين)) ، له تمواو بوونی

(۱) شه کيشه ، پر کيشو تضيا شمونده دطېم: ناسين خاوضی سی لقه

۱ - به رموروو بوونی مړوډ لمکمل شت بيان دبارده . ۲ - رضگدانموي شهوان لسه
 زمين دا ۳ - شوپڼ دانانی مړوډ له بهر شهوان . زمين پردها زهو ښځنا لسه
 لایهک مړوډ و زه ينمکبه و له لایهک چلځونايستی ديارده و شتمکانه . شهگه ناسين
 پيژمو نيسبتي نيوان مړوډ و شهوان يی ، بو مړوډ و له زمينی شهودا ، راستی
 وایه که باس کرا شهگه رضيا رضگدانموه که بی راا کارمکي ، ناسين ناتمواو
 ح باسی راستی بکاوچ راستی نه پيکی . تضيا شوپڼ دانانی شيمش نابېته ناسين
 کموا بوو کيشه که بهو هاسانی به نيه که ماتريال بستمکان دطېين .

- وه رنگپيږ -

خوئی دا ، واناى رښگدا همومېكى به هواوى ورد له راستمېنه كېشه پراسى
 پټزه پى وپراستى بهر بلاو ، و له پلوى به كتر تنهوه ، له كمل پراستى دا . ولسا
 زمينى مروث تاج رادمهك له پراستى ، شمېنكى (هه چنده دى ده خانه ژېړ كسارو
 كردهوى زانباريانى خوئى) . هر هغه دازه ، ناسينه كانمان پراستى به كان تموا و
 ترو باستر نيشان بدن ، هم ناسينه ، به پراستى بهر بلاو ، نزيكتر دمنهوه .
 (وانا هر چه ند بچينه پيش و زباتر له كراسى راستمېنېدا ، بدرن و بېخه نه
 ژېړ دسه لآتى زانستى خوئانموه ، ريگاي كمېشتن به پراستى بهر بلاو بان زياتسـ
 پټواوه) . هينديك له ناسينه كان به هواوى و به وردى بهر بلاو ، له كمل پراستى
 ياك د مگرنهوه . له هممان كات دا ، ناسينه كانى تر ، به شيك له پراستى به كسان
 د مگرنهوه . پراستى بهر بلاو ، پراستى به كه به وردى بهر بلاو ، پراستى له ودا
 رښگه ددهاتمهوه

ثايدا دتوانين به پراستى بهر بلاو بگمېن ؟ له بهر نموه هموو شتېك دتوانين
 بناجين و هيچ شتېك غټرى ناسينى مروث بهر تصاك ناكاو سنوورى بو داناسى ،
 وملاى هم پرسياره شه رى به . به لام بد له بهر چاو كترنى هم خاله ، پراستى بهر
 بلاو به بكمجار و له نكاو ، وه چنگه ناكموچ .

ناسينى كمېك و تضاهت برهه كى تا بيهت له نېسانه كان ، هميشه ، خاومن
 سنووره . نموه ناسينى به رصه كى تا بيهت ناكاته خاومن سنوور و سه راورد ،
 منل و مه ر جى ميژوى خاومن پټووندى به و برهوه ، وانا پلوى گهشه كردنى برهم
 هيتان ، زانست وړى و شوپنه نزموونى به كانه . له بهر نموه ، ناسينى نېسانه
 نمكان له هر دوره دياريكراودا ، رټزى (نسى) به . هم بابته ، پټزه پى
 بوونى پراستى ، له بهر چاو د مگري . پراسى رټزى وانا شو ناسينه كه چمدين
 بمش له پراستى ، نيشان ددها بان له ودا ، چمدين بمش له پراستى ، رښگ ددهاموه .
 سه بارهت به هر شت بان هر ديارده ، هميشه چمدين پراستى من كه هميشا
 نضاسرون . به لام له كمل گشت نماندا ، دتوانين له رصوتى بى سنوورى ناسين دا ،
 به پراستى بهر بلاو نمكان ، بگمېن . له كمل هر دهمكوتيكى نوئى زانسته كان ،
 مروث به پراستى بهر بلاو ، نزيكتر دصېته و صوله هر پله له ناسين دا ، چمدين
 پراستى بهر بلاو ، ده دوز پټمهوه .

ئەمۇ كە ناسىن چلون لە ھەمان كات دا رېئىزمى (نەسى) يە ، لە ھىندىيەك
لايىمۇ بەر بىلاۋىشە ، دە يى بە باشى لىنى تىبگىن . ۋە رن با بە ھىنانسى
نەمۇنەمك ، مە سەمكە ، روون بىكەنمۇ

زانستى فېزىك (فېزىيا) ، تا ئىستا بە راستى يەككى زۆر سە بارمەت بە قەلاقت
ۋە بىئەي مادە كەمىشتوۋە . ئىستا سە لىمىندراۋە كە جىمىتمەن لە چىدىن تۆز قال
(Particles) ي وردىلە بە ناۋى ئاتۆم ، پىك ھاتوون . ئەمۇش دەزانىن كە
خۇدى ئاتۆم لە چىدىن تۆز قالى وردىرىك بە ناۋى (تۆز قالە بىناخە بى يەكەن)
پىك ھاتوۋە . بەلام ئايا دەتوانىن لافى ئەمۇلى بەدىن كە كىت ئەمۇ راحىتەنسى
بە ئاتۆمۇ ، پىۋىدىيان ھە بە ، دەمىنانسىن ؟ بە سەمىندراۋى نە ، ھىستا
كۆرى ۋ كۆلىكى زۆر لەم بوارەدا ۋ لەم بابمەدا ، مە بە . كەوا بو دەبىنىن كە
ناسىنى ئىمە سە بارمەت بە قە بارمۇ شىۋازى جىمىتمەن ، رېئىزمى (نەسى) يە .
ۋانا ھىستا بە شىۋە بەر بىلا ۋ تەۋاۋ ، قەبارە ۋ بىئەي مادە ، ناسىن بەلام
لە لايەككى تر لە ھىندىك لايىمۇ ، ناسىنى ئىمە تەۋاۋ ۋ بەر بىلاۋە پوختەي
باسكە لىرەدا بە . بو ئەمۇنە ئىستا ئىتر سەمىندراۋە كە كىت جىمىتمەن
لە ئاتۆم پىك ھاتوون . ئەمۇ راستى يەككى بەر بىلاۋە . ۋانا بە تەۋاۋى سەبارمەت
بە كىت جىمىتمەن ، دروستە . ئەمۇ ئەمۇنە پىۋىدى نىۋان رېئىزمى ۋ بەر بىلاۋە ،
سەشان دەدا . ھەر راستى يەككى رېئىزمى لە خۇى دا ، چىد كۆشە ۋ لايەن لىسە
راستى بەر بىلاۋى لەمكەل دا بە . ناسىنى مەۋف ھە م بەر بىلاۋە ۋ ھەم رېئىزمى يە
رېئىزمى يە چۈنكە ناسىن ھىچ كات كۆتايى پى نايەت ۋ ھەمىشە كەشە دەكا . بەر
بىلاۋە چۈنكە لە ھەمان كات دا چىد تەۋخەم لە دەروونى دا بە تەۋاۋى راستى ،

سەشان دەدەن . بىان ئەمۇنە ھۆى رەنگ دەنەۋەي تەۋاۋى راستى
مەۋف تا ئىستا چىد لايەن لە راستى كەمىشتوۋە كە ئەمۇ لايىزانە بەر بىلاۋە ۋ -
بى ئال ۋ كۆرپ . بو ئەمۇنە ئەمۇ بىر يەرى فەلسەفەي زانستى كە (مادە لە پىش
شەۋرە = Conscousness) بىان (شەۋر پەمەن ۋ تايىمىتمەدى مەشكە)
بىان ھىندىك يەسەي زانستە كان (يەسەي مانەۋەي مادە ۋ وزە) ، لە راستى يە
بەر بىلاۋە كانس .

ھىندىك كەس كۆبارەنخە لە فەلسە فەي زانستى دەگەن ۋ دەلىل :

دعمگروانی به که مموو شتیك له جیهان دا ، و اله ئال و گۆردا ، کما بوو ئم
 باسایه به ر بلاوانمش ، دصیی تووشی ئال و گۆزین) . له وهلامی ئم کماندا دصیی
 بگوتری که هیندیك له بناخکان جوړیگن که جیهان له هر بناخهی ئسموان
 دانراوه . بونموونه " جیهان مادی به " ، شتر ئال و گۆری به سه ردانابهت .
 گورانی ئم بریاره وانا ((جیهان مادی نمبی)) و ئشمش خوی به وانی له نیسو
 چوونی ئم جیهاوه و به وجود هاتنی جیهانیکی نه ، مادی دصیی . ئمگه ر ئضانهت
 دیارده یمکی نه ، مادی له گوشمهك له جیهان مه بی ، گشت باساریك و پیسك
 کراومکانی زانستهکان ، تیك دهچی . ئم کمانه له وانی ئال و گورو جم و جلول ،
 تینمگیشتون . هر شو بریاره ی که دطیی : ((جیهان مادی به)) له جوړیك بمرمو
 گمشه کردن دهچی ، بم و اتابه همیشه چندین شیوازی نوئی له ماده پیک دئی و -
 هر وهما همیشه میدان و گوره پانهکانی ((مادی)) تازمهك دهدوزرتومه و چمد
 شیوازی مادی نوئی ، ده ناسری

زانابهکی گموره دطیی ((سرکردنموه ی مروث له سروشتی خوی دا ، دصوانی
 به راستی به ر بلاو بگاوه گمشتوویشه راحتی به ر بلاو خوی له کوئی راستی به
 ریزه ی یهکانی پیک دئی ، هر مضگاو پیک له گمشه کردنی زانست دا ، دصیته هوی
 شوه پارچه یمکی نوئی بم کوپه زیاده بی . بهلام سوور و سه را وه ردی راستی له
 هر بابته و بائیکی زانستی دا ، ریزمی یمو به بمرمو پیش چوونی ناسین ، ئم
 سوورو سراومرده ، بهر فراوان دصیی و پاشه کشاکا)) . لهم پرستانه به هاحانی
 تبهر نمبین چمکی راستی به ریزمی و بهر بلاومکان و پیوفندی ئسموان
 پیکمه له قوولایی ئم وتاندا ، شار دراوتموه .

مروث به ره به ره هیزی خوی له داوین و بانایی بی سووری عمو ، بهر
 فراوان دمکا چندین کار وهک رویشتن بوشه ستیرمکانی تر که چرخیکی پیش ،
 تضبا خون و خیال بوو ، شیتا به ئضجام دمکا . له لایمکی ترموه ، زانستی
 فیزیك هر روز چندین راحتی نوئی سه بارمت به قوولایی یهکانی ماده ، وه چنگ
 دینی . ناسینی مروث ج له بانایی جمته زور گمورمکان (کاکیشانهکان) و ح له
 بانایی توژقاله زور بچوومکان (توژقاله ئاتومی یهکان) دا و هر وهما له
 بانایی و گوره پانی زبانی کوومه لایمتی دا ، به ره و پیش دهچی و به چند راستی
 بهر بلاو دمکا .

ثیستا راستیمان ناسی و دیتمان که چلون له راستی پرتزه بی یهوه به راستی به ر بلاو دکمین . بهلام هیشتا ولآمی ثم پر سیارمان نعدا و متوه که ج شتیك دروستی ناسینمکانمان ، دیاری دهکا ؟ واتا ج پیوانیمک نیشان دهدا که ثم ناسینه راستموی تر ناراست . ده بینین که تضیا پیوانه بو راستی ، " کردهوه " یان ((پراتیک)) ی نینانمکانه .

پراتیک بیان کردهوه ، پیوانه راستی به

پیدا کردنی پیوانیمک بو راستی ، بهم واتایمه که زبُر خانیکی عمینی که پیوضدی به شینانموه نمبی ، بدوز بنموه که شو در متانه به ئیمه بدا که بتوانین راستی له گومان و خیال ، جیا بکینموه . کردهوه که خوئی زبُر خانی ناسین بوو ، تضیا پیوانه راستیسه . ئیمه دهوانین هر ضدازه بمانموی سه بارهت به دروست بوونی گومانه زانستی یمکان ، باس بکین . بهلام ثم باسانه تضیا لسه میدانی کردهوه واتا له گوره پانی به ر هم عینانی عادی له زبانی رامیاری و - شه موونه زانستی یمکان دا ، دهوانن بسطمبندرین . به تهی بناخدا نسه وی فلسفه زانستی ((ثم پر سیاره که ئایا راستی عمینی دهوانی پال بدا سه بیر کردنموی ئینسانی یهوه یان پیوضدی یهوه بیرموه هم بی یان نه ، هیسج پیوضدی یمکی به تیئوری یهوه نی یه ، بطکوو به کردهوه ، پیوضدی عمیسه)) . واتای ثم وتانه شمیه که هر بمانموی دروست بوونی ناسینمکانمان بخمینسه به ر لیکولینموه ، له گوره پانی تیئوری ده ر دهجن . ثم پر سیاره به گوره پانی کردهوه ، پیوضدی همه و لهوی دا ، ولآمی خوئی ده دوز پیتموه .

ئیده ئالیسته رنکا و رنکمان ، ثم باسه گرنگی فلسفه زانستی ، پمصد ناکمن . شووان له ناسین دا ، له گرنگی کردهوه ، نکولی یان شه ریچی دهکمن ولافی شهو لیددهمن که مرواف خوئی واتا بیر مکی ، تضیا پیوانه راستی سه . له بروای هیندیک لهوان هر شتیك قازانجی عمی ، راستی یه . ثم بیرو بسو چووانه ، بو نمونه له لایمن لاینگرانی قازانجیهوه (پراکامیتسمکان) ، راده - کمبندری . لاینگری له قازانج و بهر ژوضدی ، شیوه بیر کردنمویمکی ئیسده - ئالیستی یه که به تابعیت له ولآنه یهکگر تووهکانی ئامریکا ، برهوی همه . لاینگراز

قازانچ و بوژموضدی کاتیبک هم جوړه راستی دصاحبین ، کړدوه دژي ښناسی -
یهمکاني سر مایه داری ، به دروست دزمان و به رهاوبان نیشان دمدمن ، چوکس ،
چمواندنمو به هره ليوه رگرتن ، جضگه ښمپر بالیستی بهکان و تالائی ولاتسه
به سراوهکان ، به قازانچی سر مایه داری به له شام دا ، له روانگه ښموانموه ،
راستی و سروشتی به .

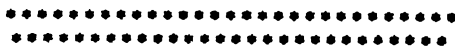
به کطک بوون ، ساتوانی وه ک پیوانمه ک بو راستی له به رچاو بگیری
بمکوو به پېچموانه ، تضیا ناسینی دروست (واتا راستی) به کطکو دمتوانسی
به قازانچی مروفایمی ، کطکی ليوه رگیری . شتیاب که بوژماریه کی کم و
ز میردراو ، قازانچی همیه ، دهگوجی بو گشت مروفایمی ، جیگای مصرسی بی .
مروث له کاره کړدوه ښه کانی خوئی دا ، تضیا دمتوانی به ناسینی راسته -
قینموه ، پال بداتموه تضیا راستیش دمتوانی ښه مروث چاومروانیمسی ،
بوئی به رهم بیئی . کاتیبک مروث له سر بناخه ښه و ناسینانه ښه چنگیانی
ښناوه ، کار دکاو ښاکامکاني کړدوه ، هر ښه ښه که ښه و چاومروانسی
لی دکا ښممش به واتای دروست بوونی ، ښو ناسینه . ښممش واتا راستی
بو نمونه تیئوری پیش بینی دکا ښه ر همسه و دایه ښاتوم لت بکسر
وزمه کی گوره ، ښازاد دمی . کاتیبک به کړدوه ، دایه ښاتوم لت کراو و زه ی
دروونی ښازاد بووه ، دروستی ښو تیئوری به ، دهسه لمبندری . سلما دسی
دروست بوونی ناسینیاب تضیا له گوره پانی کړدوه و پراتیکی کوملایمتسی
ښناسان دا دمگونجی

پتر له ښو چه ر خ پیش ((تسبولکوفسکی)) تیئوری خاوم پیوضدی به فری -
دانی که شتی به هموایی بهکاني ، کؤکر دموه (Compilation Collection)
لموکاتعدا ، ښم تیئوری به وه ک خمال دعاته به رچاو ښیستا گمشته هموایی -
بهکان ، دروست بوونی ښم تیئوری به بیان ، نیشان داوه
له گوره پانی زانسته کوملایمتی بهکانیش دا ، بارمکم هم جوړه به . تضیا
ښو بیر و بوچوونانه کی پراتیک و کړدوه ښناسانهکان ، دروستیان ښناسان
دمدمن ، په سمد دکرښ . ښم بیرو بو چوونانه ، دمتوان وک ښامرازیک بو پیک
ښینانی ښال و گوره له زبانی کوملایمتی مروث دا ، کطکیان ليوه رگیری .

کۆ کردنیسه وه

- ١- له کۆتابی دا ، چاویک به گرنگترین بناخمان و ئاکامکانی تینوری ناسیندا ، دهخشیپین . له ههمان کات دا ، بۆ شهوی بزاین تا ج رادیهکه لهم بنا خانسه ، گمیشتون ، و باشه هه ر کام لهم هه ر دیرانه وهک پرسیاریک بۆ خۆنان گملا له بکمن و پاشان شهوان شی بکشموه
- ٢- ناسین بریتی به له رهنگ دانمهی جیهانی دهرمه ، له زمین دا به شیویهکسی تیکوشهرانه و ئیرادی . و تا مرۆف له رهوتی کردمه وه له کاتیگ دا سروشتو کۆمهل به شیوهی ئیرادی دهگۆرێ ، جیهان دهناسی
- ٣- هه ر چاوهی ناسین ، جیهانی عه بیی به . لهگهل گشت شهاندا ، شهگه مرۆفیک نهمی که جیهانی عهینی له هه ر زهینی دا بنی ، باکردن له ناسین ، بی واتابه .
- ٤- زۆیرخان و خالی ده ست پیکردنی ناسین ، پراتیک یان کردمههی ئینسانهکانه . کردمهوه ئامانجی ناسینهشه ، وانا مه بهست له ناسینی جیهان ، گۆرینه تی . کردمهوه نینۆری ، پیکموه بهکترتوون .
- ٥- زانباری مرۆف و ناسینی شهو سه بارهت به جیهان ، دیاردیهکه که له کۆمهلدا ، هه ری ههلاومه له کۆمهل دا ، گمسه دهکا
- ٦- ناسین له پلهی ههستی یهوه ، دهس پیدهکا ، به تیپهه ر بوون به رهو پلهی ناسینی زۆیر بیژی ، قوول تر و تهواو تر ده بی .
- ٧- ناسینی ههستی و زۆیر بیژی ، پیکموه بهکترتوون .
- ٨- راستی وانا شه و ناسینهی که راستی ، به دروستی لهودا ، رهنگهبدانهوه .
- ٩- راستی بهه ر بلاو ، ههچ کات بهکجی ، وه چنگ ناکهوی ، ناسین له راستی به ریزههی بهکانهوه ، به راستی بهه ر بلاو دهکا
- ١٠- ته نهیا پبوانه بۆ راستی ، پراتیک وانا کردمههی کۆمهلاهی ئینسانهکان .

•• کۆتابی ••

ترجمه به فارسی

مازیاری

وهر گیتی‌رانی

د . حوسین خلیقی

له کتیبخانه، بیستمانبدا
ژماره (۱۰) ی سالی ۱۹۹۲ زی دراوه تی

لوحی : ۴۵۰۰ دینار

۱۹۹۲ / ۹ / ۱۰ / ۱۰۰۰

سلیمانی - چاپه سه نی شه ریوان - خاوه نی فخرالدین روهرف

- نووسینگه‌ی سلیمانی -

فہ لسفہ بہ زمانی ساکار

((ناسین))

ترجمہ بہ فارسی

مازیساری

وہر گیپرانی

د • حوسین خطیقی

لہ کتبخانہ، بیستماندا

ژمارہ (۱۰) ی سالی ۱۹۹۲ زی دراوہ نی

لوخو : ۵۰۰ ر۴ دیسار

۱۹۹۲ / ۹ / ۱۰ / ۱۰۰۰

سلیمانہ - چاپہ مہ نی نھر یوان - خاوه نی فخرالدین رووف

- نووسینکھی سلیمانہ -